

MUS'AB İBN-i UMEYR

MUS'AB İBN-i UMEYR

İsmail GÖKÇE



MUS'AB İBN-İ UMEYR

Copyright © Işık Yayınları, 2013

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Fethullah YILMAZ

Kapak

Engin ÇİFTÇİ

Sayfa Düzeni

Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN

978-975-278-675-2

Yayın Numarası

599

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası

TS EN ISO 9001:2008

Ser No: 300-01

Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR

Tel: (0232) 274 22 15

Haziran 2013

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Işık Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1

34696 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.isikyayinlari.com

facebook.com/kitapkaynagi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	11
------------	----

Birinci Bölüm

CAHİLİYE DEVRİ.....	17
Karanlık Bir Devirdi.....	17
Cahiliye Döneminde Mus'ab.....	20
Nesebi ve Ailesinin Konumu.....	21
Ailesi.....	24
Hanımı ve Çocukları.....	25

İkinci Bölüm

YENİ DİN.....	29
Herkes O'nu (s.a.s.) Bekliyordu.....	29
Beklenen Güneş Doğuyor.....	32
Çağrının Başlayıp Yaygınlaşması.....	33
İbn Erkam'ın Evi.....	36
Mus'ab da İbn-i Erkam'ın Evinde.....	37
Mus'ab Endişeliydi.....	38
Bunu Nasıl Yaparsın Mus'ab?.....	39
Mus'ab'ın Korktuğu Başına Gelmişti.....	40
Mus'ab Habeşistan'da.....	41
Ve Necâşî'nin Huzurunda.....	43

Biz Allah'tan Başkasına Secde Etmeyiz	44
Cahiliye Üzere Olan Bir Millettik	45
Vallahi Onları Size Teslim Etmem	47
Mus'ab'ın Annesi Son Şansını Deniyordu	48
Bunların Hepsini Allah ve Resûlü İçin Terk Etti	50

Üçüncü Bölüm

MUS'AB MEDİNE'DE	55
Birinci Akabe Biatı	55
Mus'ab Medine'de	56
Medine'ye İlk Mühacir ve İlk Muallim	57
Üseyd İbn-i Hudayr: "Bu Dine Girmek İsteyen Ne Yapmalı."	59
Sa'd İbn-i Muâz da İman Halesine Giriyor	62
Sen Bizim Efendimizsin	64
Amr İbn-i Cemuh da Evindeki Putu Kırıyor	65
Bırakınız Babanız da Cihad Etsin	67
İlk Cuma	68
İkinci Akabe Biatı	69
Medine'den Davet Var	72
Ben Sizden Bir Parçayım, Siz de Benden Bir Parçasınız	73
Medine'ye Hicret'in Başlaması	75
Dâru'n-Nedve'de Korkunç Karar	77
Ve Mukaddes Göç	80
Medine'ye Dolunay Doğuyor	83
Mus'ab, Ebû Eyyûb ile Kardeş	85

Dördüncü Bölüm

MUS'AB'IN MÜCAHİDLİĞİ VE ŞEHADETİ	89
Sancağı Mus'ab taşısın!	89
Esirler Arasında Tanıdık Bir Sima	93
Uhud Savaşında da Mus'ab Sancaktar	93
Ve Mus'ab Şehit	96

İçindekiler

Ben Mus'ab Değilim Yâ Resûlallah ...	98
Mus'ab Yüzünü Saklıyor...	98
Hanımını Teselli Etmek Efendimiz'e Kalmıştı	99
Vücuduna Kefen Bulunamıyor ...	100
Mus'ab İlklerin Adamıydı	102
Mus'ab'ı Mus'ab Yapan Özellikler	103
İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR	107

İTHAF

Barış köprüsü kurmak için
Anadolu'dan çıkıp
dünyanın dört bir yanına hicret eden
“Günümüz Mus’ablarına”...

GİRİŞ

Mus'ab Ruhlulara İhtiyacımız Var

Dinimiz, Rabbimiz tarafından teminat altına alınmıştır. O aslî duruluğunu kıyamete kadar devam ettirecektir. Çünkü bu mevzuda Cenab-ı Hakk'ın vaadi vardır. Ancak bu koruma ve muhafaza etme bizim dinimize sahip çıkmamız nisbetinde olacaktır. Rabbimiz dinimize sahip çıkıp onu yaşamamızı âdeta kendi koruma ve muhafazasına bir şart kılmıştır. Dinimizin bize emrettiklerini yaşamazsak onun feyiz ve bereketinden mahrum kalırız.

Bu hakikatin hakkını veren bir kâmetten bahsedelim sizlere: Mus'ab ibn-i Umeyr. O, "Medenilere galebe ikna iledir." prensibini kullanarak Kur'ân'ın elmas mesajlarını en güzel şekilde anlatan Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) güzide bir sahabîsiydi.

Sahabe, Allah Resûlü'nden aldığı mesajları sağa-sola ulaştırmak için âdeta birbiriyle yarış yapıyordu. Belki bildikleri beş-on âyet, beş-on hadisti. Fakat onlar bildiklerini hem yaşıyor hem de bütün cihana yaymaya çalışıyorlardı.

İşte Mus'ab ibn-i Umeyr'in Mekke'den kalkıp Medine'ye gidişi de bu gayenin gerçekleşmesi içindi. Yapayalnız gitmişti. Yanında hiç kimse yoktu. Medine'den gelip Allah Resûlü'ne

biat eden Müslümanlar kendilerine dini öğretecek bir öğretmen talebinde bulunmuşlar, Allah Resûlü de onlara Mus'ab ibn-i Umeyr'i vermişti. Ve Mus'ab, hiç tanımadığı bu insanlarla Medine'ye gelmişti. Bir evde misafir olarak kalıyordu. Her gün yanına Medine'nin ileri gelenlerinden biri geliyor, Mus'ab da ona dini anlatıyordu.

Bir gün, Useyd ibn-i Hudayr, diğer bir gün Sa'd ibn-i Ubâde, bir başka gün de Sa'd ibn-i Muâz gelmiş ve Mus'ab'ı dinlemişti. Geldiklerinde ellerinde kılıçla gelmişler, dönerken kalplerinde imanla dönmüşlerdi. Mus'ab, hışım içinde gelen istikbalin bu en büyük sahabîlerine öyle güzel davranıyordu ki, en haşin insan bile onun bu yumuşak davranışlarına uzun süre dayanamıyordu. "Arkadaşım! Önce beni bir dinle, daha sonra istersen boynumu vur. Vallahi sana mukabele edecek değilim." diyordu. Bu kadar hayatı küçümseyen, bütün derdi ve davası insanlara hakikati anlatmak olan bir şahsiyet karşısında yavaş yavaş buzlar eriyor ve her geçen gün Mus'ab ibn-i Umeyr'in etrafındaki hale genişliyordu.

Hız. Mus'ab'ın hayatı hep dini tebliğ etmekle geçti. Bir dönem geldi ki, dini tamamıyla ortadan kaldırmak isteyen insanlar bir ordu toplayıp Müslümanların üzerlerine yürümüşlerdi. Burada da Mus'ab'a düşen, dinini korumaktı. İşte Uhud'da sahabî bu mükellefiyeti yerine getirmek için bir araya geldi. Aralarında Mus'ab da vardır. O gün elinde kılıç akşama kadar savaşıyor. Öyle savaşıyor ki, melekler dahi onu gıpta ile seyrediyorlar.

Bir ara Mus'ab yediği son kılıç darbesiyle yüzüstü yere düşer. Hemen bir melek onun sûretine girer ve Mus'ab'ın kavgasını o devam ettirir. Akşamüzeri Allah Resûlü ona hitaben "Mus'ab!" diye seslenince melek "Ben Mus'ab değilim Yâ Resûlallah!" der. İş anlaşılır. Mus'ab çoktan şehit düşmüştür. Biraz sonra Allah Resûlü ve bir grup sahabî Mus'ab'ın naaşının yanındadır. Her iki kolu da omuzdan kopmuştur. Boynuna gelen kılıç darbesi ise başını

gövdesinden neredeyse koparacak hâle getirmiştir. Mus'ab'ın başını gövdeye bağlayan sadece deridir. Ve sanki Mus'ab yüzünü saklar gibidir.

Meselenin bundan sonrasını zayıf bir rivayet bize şöyle anlatır: Mus'ab'ın yüzünü niçin sakladığını ancak Allah Resûlü anlayabilmişti. Gözyaşları içinde sahabeye bu durumu şöyle anlatmıştı: “Biliyor musunuz Mus'ab niçin yüzünü sakladı? Birinci sebep şuydu: Kolu kanadı koptu. Artık Resûlullah'ı koruyamayacaktı. Ya bu esnada biri Allah Resûlü'ne saldırır da ben onun yardımına koşamazsam diye düşündü ve yüzünü onun için sakladı. İkinci sebep ise, ben şu anda Rabbimin huzuruna gidiyorum. Hâlbuki şu anda Resûlullah'ı korumam lâzım. Ya Allah Resûlü'ne bir şey yaparlarsa ben Rabbimin huzuruna hangi yüzle varırım, diye düşünüyor ve yüzünü Rabbinden saklamaya çalışıyordu.”

İşte Resûl-i Ekrem bunu söylerken, hakikat karşısında fedaî ve alabildiğine hasbî bir ruhun düşüncelerine tercüman oluyordu. O gün bu ruhu taşıyan sadece Mus'ab değildi. Bütün sahabî aynı ruh ve şuuru taşıyordu. Onun içindir ki Allah dinini korudu, muhafaza etti. Bu koruma belli bir devreye kadar devam etti; daha sonra yer yer sarsıntılar oldu. Bu sarsıntı devirlerinde, dine sahip çıkılmadığı için Cenab-ı Hak, dinin yümün ve bereketini kesiverdi. Çünkü din ancak biz ona sahip çıktığımız ölçüde bizim dinimizdir. Biz sahip çıkmazsak, Allah o dinden bizi mahrum edecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM
CAHİLİYE DEVRİ

CAHİLİYE DEVRİ

Karanlık Bir Devirdi

Cahiliye dönemi karanlık bir dönemdi. Dünya âdeta umumi bir matemhane, eşya ve hadiseler de birbirine karşı alabildiğine yabancı ve vahşiydi. İnsanlar huzurun kaynağı olan tevhid akidesinden uzaklaşmıştı. Semavi dinler de bizzat müntesipleri tarafından tahrip edilmişti. Rablerinin kim olduğunu ve ona karşı ne yapmaları gerektiğini bilmeyen çok az sayıda muvahhid olsa da, onların da sesleri çok cılız çıkıyordu. Evet tevhid akidesinin sarsıldığı her zaman dilimi, karanlık ve bu zaman diliminde yaşayan insanlar da talihsizdir.

O dönem Mekke’de insanlar, Yıldızlar’a, Güneş’e, Ay’a ve çoğunlukla putlara tapıyorlardı. Hatta helva ve peynir gibi yiyecek maddelerinden kendi elleriyle yaptıkları putlara tapıyor, bir süre sonra karınları acıkınca da onları yiyorlardı.¹ Kur’ân-ı Kerim bu köhneleşmiş akideyi şöyle dile getirir: “Onlar Allah’ı bırakıp kendilerine ne zarar ne de fayda vermeyecek şeylere tapıyorlar ve ‘Bunlar Allah katında bizim şefaathçilerimizdir.’ diyorlar. De ki: Siz Allah’a göklerde ve yerde bilmeyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz? Hâşâ! O, onların ortak koştukları her şeyden uzak ve yücedir.”²

¹ M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, I, 24.

² Yunus Sûresi, 10/18.

Bu sapık düşüncelerinin mazereti ise, atalarının bu şekilde yapmalarıydı: “Onlara (müşriklere) ‘Allah’ın indirdiğine uyun!’ denildiği zaman, onlar ‘Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız.’ dediler. Ataların akılları hiçbir şeye ermemiş ve doğruyu bulamıyor iseler de mi?”³

İnsanlar âdeta canavarlaşmış, küfür, şirk, cehalet ve zulüm bataklığında boğuluyorlardı. Faiz ve tefecilik revaçtaydı; borçlarını zamanında ödeyemeyenlerin faizleri katlanır ve ileride bütün mal varlığını kaybetmeye kadar giderdi. Zina ve fuhuş şiirlere girecek kadar yaygındı. Canlı devenin hörgücünü, canlı koyunun kuyruğunu kesip kebab yapmak kabadayılık sayılırdı. Kadınlar düşman ölülerinin kulak ve burunlarını kesip gerdanlık yaparlardı. Ceza vermek istedikleri kişiyi bağlar, vücudunun çeşitli yerlerine ağaç kazıklar sokarak ölüme terk ederlerdi. Cezalandırmak istedikleri kadınları ise saçlarından atın kuyruğuna bağlayıp sürüklerlerdi.⁴ Mehmet Akif o günleri tasvir ederken şöyle der:

“On dört asır evvel, yine böyle bir geceydi,
Kumdan, ayın on dördü, bir öksüz çıkıverdi!
Lakin, o ne hüsrandı ki: Hissetmedi gözler,
Kaç bin senedir hâlbuki bekleşmedelerdi!
Nerden görecekler, göremezlerdi tabii;
Bir kere, zuhur ettiği çöl en sapa yerdi,
Bir kerede, mamure-i dünya, o zamanlar,
Buhranlar içindeydi, bu günden de beterdi.
Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta;
Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerd!
Fevza bütün afakını sarmıştı zeminin.
Salgındı, bugün şarkı yıkan, tefrika derdi.”

³ Bakara Sûresi, 2/170.

⁴ Hüseyin Algül, *İslam Tarihi*, I, 95-108

Çoğu kabileler arasında kadının, kızın hayat hakkı yoktu. Hâşimiler ve Kureyşliler arasında kız çocuğunu götürüp gömen bilmiyoruz fakat birçok kabile arasında bu öyle yaygın bir âdet haline gelmişti ki, kendi elleriyle götürüp kız çocuklarını diri diri toprağa gömüyorlardı. Allah (celle celâluhü) onların bir nevi sû-i akıbetlerini Kur'ân'da anlatırken şöyle der: “Diri diri toprağa gömülen çocuklarınıza ‘Suçunuz neydi, hangi günah sebebiyle öldürüldünüz?’ diye sorulduğunda”⁵ başka bir âyet-i kerimede de: “Onlardan birine bir kız çocuğunun dünyaya geldiği müjdelenince, öfkesinden ve üzüntüsünden, yüzü mosmor kesilir. Müjdelendiği bu kötü haberin etkisiyle utanıp eşinden dostundan saklanmaya çalışır. Şimdi ne yapsın: Hor, hakir, itilip kakılan bir bela olarak onu hayatta mı bıraksın, yoksa toprağa mı gömsün, ne yapsın, diye kara kara düşünür! Dikkat ediniz, ne fena hükümlerdi verdikleri bu hükümler!”⁶

Asr-ı saadette bir gün bir sahabî, o saadetli asrın saadetini iliklerine kadar duyduğu bir anda ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) de yumuşak bir ânını fırsat bilerek o günlere ait bir vakayı şöyle anlatıyor:

“Yâ Resûlallah! Cahiliye döneminde bir kız çocuğum olmuştu. İki-üç yaşına gelene kadar onu götürüp gömme fırsatım olmadı. Fakat bir gün annesine onu hazırlamasını söyledim. (Annesi bunun ne demek olduğunu biliyordu fakat yukarıda da ifade edildiği gibi o gün için kadının söz söyleme ve itiraz etme hakkı yoktu.) Kızımı kucağıma alıp çöle doğru gittim. Kızım, dayısına gideceğini zannediyordu. (O gün için “dayıya gitmek” ölüme gitmenin adıydı.) Giderken bana şirinlik yapıyordu. Ama benim içimde her şey silinmişti. Çöle götürdüm, kumun bir kenarına koydum ve bir çukur kazmaya başladım. O da eliyle bana yardım ediyordu. Sonra

⁵ Tekvir Sûresi, 81/8-9.

⁶ Nahl Sûresi, 16/58-59.

arkasına geçtim bir tekme vurdum. Çukura yuvarlanırken babacığım babacığım diyordu.”

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) anlatılan bu hâdise karşısında o kadar ağlamıştı ki; etrafında oturan sahabîlerden pek çoğu “Niye böyle şeyler anlatıp da Resûlullah’ı (sallallahu aleyhi ve sellem) üzüyorsun?” dediklerinde Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu olayı o sahabîye bir daha tekrar ettirmişti.⁷ Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bununla âdeta şunu demek istiyordu: İşte siz böyleydiniz, canavarlaşmıştınız, insanlık adına bütün değerlerinizi kaybetmişsiniz. Allah sayesinde tekrar insanlık semasına yükseldiniz.

Elimizde bulunan bütün güzelliklerin Efendimiz’e (sallallahu aleyhi ve sellem) borçlu olduğumuzu M. Akif ne güzel terennüm ediyor:

“Dünya neye malikse O’nun vergisidir hep
Medyûn O’na cemiyeti, medyûn O’na ferdi
Medyûndur O Masuma bütün bir beşeriyet.
Ya Rab! Mahşerde bizi bu ikrar ile haşret.”

Maharetli bir el isteniyordu ki bu karanlıkları aydınlığa çevirsin, varlıklar arasındaki bu sis ve perdeyi kaldırsın, herkesi ve her şeyi birbiriyle tanıştırsın. İnsanlık O’nu (sallallahu aleyhi ve sellem) bekliyordu. Ne aradığını bilmeden, ne beklediğini bilmeden herkes O’nu (sallallahu aleyhi ve sellem) arıyor ve herkes O’nu (sallallahu aleyhi ve sellem) bekliyordu.

Cahiliye Döneminde Mus’ab

Mus’ab ibn-i Umeyr, Mekke’nin ileri gelen ailelerinden birinin çocuğuydu. Ailesi çok zengin ve aristokrat bir yapıya sahipti. Cahiliye âdetlerine sıkıca bağlı ve dedelerinden aldıkları gelenekleri devam ettiren soylu bir aileydi.

Anne babası, üzerine âdeta titriyor, istediği her şeyi yerine getiriyorlardı. Her türlü ihtiyacıyla bizzat annesi ilgilenir, onu

⁷ Dârimî, Mukaddime, 1.

yanından ayırmazdı. İpekten elbiselerini, güzel kokularını özel si-
pariş eder ve ona gözü gibi bakardı.

Mus'ab, annesinin nezareti altında büyümüş artık genç ve yakı-
şıklı bir delikanlıdır. Bir giydiğini bir daha giymez, güzel kokular sü-
rünür, bakımlı ve Mekke'de dikkat çeken biri haline gelmişti. Yeme-
ğini yalnız yer, sofrasını kimseyle paylaşmaya tenezzül etmezdi. O
sokaklarda dolaşırken pencere panjurları açılır kendisine mendiller
sallanırdı. Onun kalbine girmek için genç kızlar âdete bir yarış için-
dedir. Bir defasında Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun hakkında şöy-
le buyurmuştu: “Mekke'de Mus'ab ibn-i Umeyr'den daha güzel giyi-
nen, daha yakışıklı ve nimetler içinde yüzen başka bir genç görmedim.”⁸

Üstün zekâsı, fesahatli konuşması, onu genç yaşına rağmen
meclislerin vazgeçilmezi haline getirmişti. Sohbet meclisleri onun
teşrifıyla şereflenir ve herkesten hürmet görürdü. Konuştuğu za-
man hem akılları hem de kalpleri tatmin ederdi.

Nesebi ve Ailesinin Konumu

Mus'ab ibn-i Umeyr, (radiyallahu anh) İbn-i Hâşim ibn-i Abdülme-
naf ibn-i Abdüddâr ibn-i Kusayy ibn-i Kilab. Kureyşlilerden olup
soyu beşinci göbekte Peygamber Efendimiz'le (sallallahu aleyhi ve sellem)
birleşiyor. Kusayy ibn-i Kilab hem Peygamber Efendimiz'in (sal-
lallahu aleyhi ve sellem) hem Mus'ab ibn-i Umeyr'in (radiyallahu anh) beşinci gö-
bekten dedesiydi.

Kusayy'in dört tane oğlu iki tane de kızı olmuştu. Oğulları:
Abdülmenaf (Muğire), Abdüddâr, Abdüluzza ve Abdülkusayy'di.
Kızları ise: Tehmur ve Berre idi. Kusayy oğullarıyla ilgili şöyle
der: “Benim dört tane oğlum oldu. İkisini ilahlarımla, birisini evimle
ve birisini de kendimle isimlendirdim.”⁹ Peygamber Efendimiz'in (sal-
lallahu aleyhi ve sellem) soyu Abdülmenaf'tan, Mus'ab ibn-i Umeyr'in (radiyal-
lahu anh) ise Abdüddâr'dan devam eder.

⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakatü'l-Kübra*, III, 116.

⁹ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I, 151.

Kusayy, Kureyşliler arasında sevilen, saygı duyulan ve sözü dinlenen bir liderdi. Dağınık olan Kureyş kabilesini Mekke'de toplamış ve Mekke'nin her türlü idaresini ele geçirmişti. Kusayy'in hakimiyetindeki Mekke büyük bir refaha ulaştı. İdare yeni baştan kuruldu ve demokratik hale getirildi. Şöyle ki: Kusayy, *Dâru'n-Nedve'yi* (Umuma açık müzakerelerin yapıldığı ev) tesis etti; burada kırk yaşına varan her vatandaş gelip şehirle ilgili istişarelere katılabilirdi. Kusayy, şehrin sakinlerinden *Refade* adında yıllık vergi toplayıp bununla Mekke'ye gelen fakir hacıların ihtiyacını karşılardı. Ayrıca çadırla yaşayanlara taştan evler yaptırarak Kureyşlilerin tamamıyla yerleşik hayata geçmesini sağladı.¹⁰

Mus'ab ibn-i Umeyr'in ailesi, Mekke'nin en soylu ailelerinden birisi olmakla birlikte dönemin Mekke'sinde Kâbe'nin anahtarı, hacılara yemek verme ve su dağıtma, Zemzem'e sahip olma, savaşlarda sancaktarlık yapma ve *Dâru'n-Nedve'*ye sahip olma gibi önemli bütün imtiyazları ellerinde bulunduruyorlardı.

Kusayy'in dört oğlundan en şerefli ve tanınmış olanı Peygamber Efendimiz'in (salallahu aleyhi ve sellem) dedelerinden olan Abdülmenaf'tı. Fakat Kusayy, en büyük oğlu Abdüddâr'ı içlerinden en az yetenekli olmasına rağmen diğerlerine tercih etti ve ölümünden kısa bir süre önce ona şunları söyledi: *"Allah'a andolsun ki oğulcuğum, elbette seni kavme reis yapıyorum. Her ne kadar onlar senden şerefli iseler de sen Kâbe'yi açmadan hiç kimse oraya girmeyecektir. Sen Kureyş için sancağı kurmadan, kimse kurmayacaktır. Mekke'de senin dağıttığın sudan başka kimse Zemzem'den içmeyecektir. Hacılar senin yemeğinden başka yemeyecekler. Kureyş, işlerinde ancak senin evinde (Dâru'n-Nedve) karar verecekler. Kureyş'in savaş sancağı senin elinde olacak."* Böylece hak ve güçlerini yani; meşveret evini, hicâbe (Kâbe anahtarı),

¹⁰ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 30-31.

livâ (sancak), sikaye (Zemzem) ve rifade (vergi) gibi görevlerin tamamını ona verdi.¹¹

Dâru'n-Nedve ondan çocuklarına kaldı. Ta ki İkrime ibn-i Âmir ibn-i Hâşim ibn-i Abdilmenaf ibn-i Abdiddâr, Muaviye ibn-i Ebû Süfyan'a satana kadar.

Kâbe'nin perdedarlığı ise; Osman ibn-i Abdiddâr'a ondan Abduluzza ibn-i Osman'a ondan da oğlu Ebû Talha'ya ondan da Talha ibn-i Ebî Talha'ya kaldı. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'yi fethettiği zaman Kâbe'nin anahtarlarını amcası Hz. Abbas'a (radiyallahu anh) vermek isteyince şu âyet nazil oldu: “Allah size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Allah bununla size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki, Allah her şeyi hakkıyla işiten, hakkıyla görendir.”¹² Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) anahtarı tekrar Osman ibn-i Talha ibn-i Ebî Talha'ya geri verdi. Osman ibn-i Talha da bu âyetin kendisiyle ilgili indiğini duyunca iman etti. Osman ibn-i Talha Mekke'den taşınınca anahtarı kardeşi Şeybe'ye bıraktı. Bugün hâla bu kutsal emanet Şeybe'nin torunlarındadır.

Savaşlarda sancaktarlık ise; Abdüddâr'ın soyunda kaldı. Bedir Savaşı'nda müşriklerin sancaktarı, Mus'ab'ın kardeşi Ebû Aziz ibn-i Umeyr idi. Müslümanların sancağı ise, Mus'ab ibn-i Umeyr'deydi (radiyallahu anh). Uhud Savaşı'nda ise Müslümanların sancaktarı yine Mus'ab iken müşriklerin sancaktarı ise Mus'ab'ın amcasının oğlu Osman ibn-i Talha ibn-i Ebi Talha idi. Mekke'nin fethinden sonra Abdüddâroğulları Müslüman olduklarında sancağı Peygamber Efendimiz'den (sallallahu aleyhi ve sellem) istediler ancak Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) “İslâm bundan daha yücedir.” buyurarak sancaktarlık görevini onlardan aldı.¹³

¹¹ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 179; Martin Lings, *Hz. Muhammed'in (s.a.s) Hayatı*, s. 14.

¹² Nisâ Sûresi, 4/58.

¹³ Muhammed Hasan, *Mus'ab İbn-i Umeyr*, s. 39-41.

İşte Mus'ab ibn-i Umeyr (*radıyallahu anh*) ailesinin Mekke'deki bütün şân ve şerefi, zenginlikleri ve savaşlarda sancaktar olmaları Abdüddâr'ın soyundan gelmelerinden kaynaklanıyordu.

Ailesi

Babası, Umeyr ibn-i Hâşim'in, çok zengin ve soylu birisi olmaktan başka hakkında fazla bilgi bilmiyoruz. Nübüvvetin ilk yıllarına yetişmiş fakat Müslüman olmamış, küfür üzere ölmüştür.

Annesi, Hünâs binti Mâlik çok otoriter bir kadındı. Evin birçok işini kendisi idare ederdi. Mekke'de söz söyleyebilen az kadından biriydi. Savaşlara katılır erkekleri cesaretlendirmek için şiirler okurdu. Nitekim Uhud Savaşı'nda Ebû Süfyan'ın hanımı Hint'le birlikte şiir okuyup müşrik ordusunun moralini yüksek tutmaya çalışıyorlardı. Mus'ab'ı çok sever, onun üzerine titrer ve onunla iftihar ederdi. Ancak Mus'ab Müslüman olduktan sonra en çok annesi ona sıkıntı vermişti. Peygamber Efendimiz'in, (*sallallahu aleyhi ve sellem*) oğlunu elinden aldığını düşünüyor ve O'nu (*sallallahu aleyhi ve sellem*) en büyük düşmanı olarak kabul ediyordu. Bundan dolayı İslâm'a karşı çok şiddetli bir tavır takınmış ve küfür üzere ölmüştür.

Mus'ab'ın Ebû Aziz ve Ebû Rumî adında iki erkek; Ümmü Ebân adında da bir kız kardeşi vardı.

Ebû Aziz'in, asıl adı Zürare'dir. Mus'ab'ın anne baba bir olan tek kardeşidir. İslâm'a karşı çok düşmanca tavrı vardı. Bedir Savaşı'nda müşrik ordusunda sancaktarlık yaptı ve Müslümanlara esir düşüp fidye karşılığında serbest kaldı. Ebu'l-Yeser kendisini esir etmişti. Esirler kurayla paylaşılınca O, Muhriz ibn-i Nadle'ye (*radıyallahu anh*) düşmüştü. Annesi 1400 dirhem vermesi karşılığında serbest bırakıldı. Kendisi esaretini şöyle anlatır: “*Esir düştüğümde kardeşim Mus'ab ile birlikteydim. Beni ensardan biri tutuyordu. Kardeşim ona dedi ki: “Onun elini sıkı tut, annesi pek zengindir. Sana faydası dokunur.” Sabah akşam yemek yediklerinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) tavsiyesi üzerine, bana da ekmek ve hurmalarından*

yedirirlerdi.”¹⁴ Ebû Aziz, daha sonra Uhud Savaşı’nda müşriklerin safında kâfir olarak öldürüldü.

Diğer kardeşi Ebû Rumî, baba bir kardeşidir. Annesi Rumiye diye bilinen Rum asıllı bir hanımdır. İlk Müslümanlardan olup Habeşistan ve Medine’ye hicret etmiş, Uhud Savaşı’na katılmış ve Yermuk Savaşı’nda şehit olmuştur.

Ümmü Ebân binti Utbe ise, Mus’ab’ın anne bir kız kardeşidir. Babası, Utbe ibn-i Rabia’dır. Ümmü Ebân geç de olsa Müslüman olmuş ve meşhur sahabî Talha ibn-i Ubeydullah (radıyallahu anh) ile evlenmiştir.¹⁵

Hanımı ve Çocukları

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mus’ab ibn-i Umeyr’i (radıyallahu anh) halası Ümeyme binti Abdülmuttalib’in kızı Hamne binti Cahş ile evlendirmişti. Hamne aynı zamanda Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) hanımlarından Zeynep validemizin de (radıyallahu anha) kız kardeşiydi. Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) birçok yönden yakını olma şerefine nail olmuştu şöyle ki; halasının kızı, Zeynep validemizden dolayı baldızı ve aynı zamanda Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) amcaları, onun dayısı olurdu.

İslâmiyet’in ilk yıllarında Müslüman olmuş daha sonra muhacirlerle birlikte Medine’ye hicret etmiş, cesur, sabırlı ve metanetli birisiydi. Efendimiz’e (sallallahu aleyhi ve sellem) bütün kalbiyle bağlıydı.¹⁶

Mus’ab’ı (radıyallahu anh) çok sever ve ona karşı çok vefalıydı. Uhud Savaşı’na, su dağıtmak ve hemşirelik göreviyle o da katılmıştı. Savaş sonunda kocası Mus’ab, amcası, Hz. Hamza ve abisi, Abdullah ibn-i Cahş (radıyallahu anhum) şehit olmuşlardı. Hamne’ye bu şehadet haberlerini Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bizzat vermiş ve O’nu kendisi teselli etmişti.

¹⁴ Mahmut Şalibi, *Mus’ab İbn-i Ümeyr’in Hayatı*, s. 73.

¹⁵ Mehmet Emin Yıldırım, *Hz. Peygamber’in (s.a.s) Albümü*, s. 386.

¹⁶ Mehmet Emin Yıldırım, *Hz. Peygamber’in (s.a.s) Albümü*, s. 346.

Mus'ab'ın şehadetinden sonra Hamne, aşere-i mübeşşere'den olan Talha ibn-i Ubeydullah (*radiyallahu anlı*) ile evlendi. Mus'ab'tan Zeynep adında bir kızı, Talha ibn-i Ubeydullah'tan ise; İmran ibn-i Talha ile tarihte "*seccad/çokça secde eden*" diye anılan Muhammed ibn-i Talha adında iki erkek çocuğı oldu.

Mus'ab ibn-i Umeyr'in ifade edildiğı gibi, Zeynep adında bir kızı vardı. Zeynep, Ümmü Seleme validemizin kardeşinin oğlu olan Abdullah ibn-i Abdullah ibn-i Ebi Ümeyye ile evlenmiş ve ondan Muhammed ve Mus'ab adında iki oğlu ile Karîbe isimli bir kızı olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM
YENİ DİN

YENİ DİN

Herkes O'nu (s.a.s.) Bekliyordu

Her gelen nebi kendi ümmetine O'ndan (sallallahu aleyhi ve sellem) bahsetmiş ve O'nu bekleme noktasında teyakkuzda olunmasını istemişti. Yahudi, Hıristiyan ve Hanif dinine mensup âlimler âdeta ittifak halinde beklenen nebinin gelmesinin çok yakın olduğu, kendi içlerinden geleceği meselesi hariç diğer bütün özelliklerinde ittifak halindeydiler. Efendimiz de (sallallahu aleyhi ve sellem): “Ben İbrahim’in duası ve Hz. İsa’nın muştusuyum.”¹⁷ buyurmaktadır.

Kur’ân’ın ifadesiyle Hz. İbrahim (aleyhisselâm) şöyle dua eder: “Rabbimiz! Onlara kendi içlerinden, senin âyetlerini kendilerine okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir elçi gönder. Yegâne azîz ve hakîm Sensin.” (Bakara Sûresi, 2/129) Hz. İsa (aleyhisselâm) müjdesini de şöyle ifade eder: “Hatırla ki, Meryem oğlu İsa, “Ey İsrailoğulları! Ben size Allah’ın benden evvelki Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmet adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak (geldim).” demişti. Fakat o kendilerine apaçık deliller getirince “Bu aşikâr bir büyüdür.” dediler.” (Saf Sûresi, 61/6)

Evet Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ansızın ortaya çıkan biri değildi. O (sallallahu aleyhi ve sellem) daha gelmeden asırlarca önce müjdesi verilen ve gelmesi bütün cihan tarafından beklenen biriydi.

O’nu (sallallahu aleyhi ve sellem) müjdeleyen sadece İsa (aleyhisselâm) değildi.

¹⁷ Ali el-Muttaki, *Kenzü’l-Ummal*, XI, 384.

Işığını nebilerden alan o dönemdeki bilginler de, misyonları gereği etraflarını aydınlatıyor ve her fırsatta Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) gelmesinin yakın olduğunu bildiriyorlardı.

Bunlardan biri her tarafta son nebiyi arayan Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) amcası Zeyd ibn-i Amr'dı. Çok az sayıdaki haniflerdendi. Putlardan yüz çevirmiş, her fırsatta bunlardan fayda ve zarar gelmeyeceğini haykırıyordu. Sadece Allah adına kesileni yiyor ve harama el sürmüyordu. Bundan dolayı Mekkeli müşriklerden çok işkence görüyor ve sürekli sürgün hayatı yaşıyordu. Her tarafta O'nu (sallallahu aleyhi ve sellem) arıyordu. Farklı memleketleri dolaşarak, Hristiyan ve Yahudi âlimlere soruyordu. Fakat sorduğu her kişi aynı adresi gösteriyor, kendi memleketi Mekke'ye dönmesini ve orada beklemesini söylüyorlardı.¹⁸

Bir gün Kâbe'ye sırtını yaslayıp oturduğu bir sırada etrafında biriken insanlara şöyle sesleniyordu: *"Ey Kureyş topluluğu! Zeyd'in nefsi, yed-i kudretinde olana yemin olsun ki, burada benden başka İbrahim dini üzerine olanınız yok. Allah'ım! Senin katında hangi yüzün daha hayırlı olduğunu bir bilseydim, mutlaka ona secde ederdim. Ama bunu bilemiyorum."* diyerek çaresizliğini izhar etmiş, daha sonra da, üzerine bindiği hayvanın sırtında secde ederek, bir olarak bildiği Rabbine şükrünü eda etmişti.¹⁹

Son Nebi'yi arayanlardan biri de, İyad kabilesinden Kuss ibn-i Sâide'ydi. Ukaz panayırında kızıl devesinin üzerine çıkmış halka şöyle sesleniyordu:

"Ey insanlar! Geliniz, dinleyiniz, belleyiniz, ibret alınız!

Yaşayan ölür, ölen fena bulur! Olacak neyse olur.

Yağmur yağar, otlar biter, çocuklar doğar, annelerinin ve babalarının yerini alır. Derken hepsi ölüp gider. Hâdiselerin ardı arkası kesilmez. Hepsi birbirini kovalar.

Kulak kesilin, dikkat edin; gökte haber, yerde ibret alınacak şeyler var. Yeryüzü bir büyük divan, gökyüzü bir yüksek tavan.

¹⁸ İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, II, 268.

¹⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, II, 54.

Yıldızlar yürür, denizler durur. Gelen kalmaz, giden gelmez. Aca-ba vardıkları yerden hoşnut olup da mı kalıyorlar? Yoksa orada ka-lıp da uykuya mı dalıyorlar?

Yemin ederim ki, Allah'ın indinde bir din var ki, şimdi içinde bulunduğunuz dinden daha sevgilidir. Ve Allah'ın gelecek bir pey-gamberi vardır ki, gelmesi pek yakındır. Gölgesi başınızın üstüne geldi.

Ey insanlar!

Ey İnsanlar! Hani ya babalar, dedeler, atalar? Nerede soy sop? Hani o süslü saraylar ve mermer binalar yükselten Âd ve Semûd kavimleri? Hani ya, dünya varlığından gururlanıp da kavmine 'Ben sizin en büyük rabbiniz değil miyim?' diyen Firavun'la Nemrud? Onlar, zenginlikçe, kuvvet ve kudretçe sizden çok daha üstün idi-ler. Ne oldular? Bu yer onları, değirmeninde öğüttü, toz etti, da-ğdı. Kemikleri bile çürüyüp dağıldı. Evleri yıkılıp ıssız kaldı. Yer-lerini, yurtlarını şimdi köpekler şenlendiriyor? Sakın, onlar gibi gaflete düşmeyin! Onların yolundan gitmeyin.

Her şey fânidir. Baki olan ancak Allah'tır. Ki O, birdir, şerîki ve nazîri yoktur. İbadet edilecek ancak O'dur, doğmamış ve doğur-mamıştır.

Evvel gelip geçenlerde, bize ibret alacak şey çoktur. Ölüm bir ırmaktır. Girecek yerleri çok ama çıkacak yeri yoktur. Büyük, kü-çük hep göçüp gidiyor. Giden geri gelmiyor. Kat'i bildim ki, her-kese olan, size ve bana da olacaktır."²⁰

Gerçekten de ölüm, beklediği nebiyi göremeden onu kuşata-cak ve onun için vuslat bir başka âleme kalacaktır. Ancak ne bü-yük tevafuktur ki, onun Ukaz panayırındaki hutbesini dinleyenler arasında, gelmesini beklediği Son Nebi de vardı.

Asr-ı Saadet'te bir gün Allah Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*), etrafında-kilere Kuss ibn-i Saide'yi görüp dinleyen birisinin olup olmadığını

²⁰ Salih Suruç, *Peygamberimizin Hayatı*, I, 183-184.

soracaktı. Kimseden ses çıkmayınca ilk yârân Hz. Ebû Bekir (radıyalahu anlı) ayağa kalkar ve;

– Ben o günü, dün gibi hatırlıyorum yâ Resûlallah! O gün, ben de Ukâz panayırındaydım. İbn-i Sâide, besili boz devesinin üzerine durmuş ve insanlara sesleniyordu, deyip yukarıda ifade edilenleri söyledi.²¹

Evet âlemler O'na susamış ve herkes O'nu (sallallahu aleyhi ve sellem) bekliyordu. Karanlığın iyice koyulaştığı bu demlerde, artık zaman iyice yaklaşmış her yönüyle dünya, O'nun gelişine hazırlanıyor, gözler ufukta, şafak gözleniyordu.

Beklenen Güneş Doğuyor

Milâdî 610 senesiydi. Ramazan'ın on yedisi, günlerden Pazartesiydi. Kâinat'ın Efendisi (sallallahu aleyhi ve sellem) kırk yaşında, Nûr dağında Hira mağarasındaydı. Nûr dağı derin ve manalı bir sessizliğe bürünmüş, âdete söyleneceklerle kulak kesilmişti. Nûr'un nurla buluştuğu andı. Vahiy meleği Cibrîl-i Emin gelmiş ve rahmet peygamberi Muhammedü'l-Emin'e (sallallahu aleyhi ve sellem) risâlet vazifesini açıktan tebliğ ediyordu.

İlk emir “Oku!” idi. Ancak O (sallallahu aleyhi ve sellem) okuma bilmiyordu. Çünkü Rabbinden başka öğretmeni olmamıştı.

– Ben okuma bilmem, dedi.

Cibrîl (aleyhisselâm) tekrar: “Oku!” deyince, Efendiler Efendisi (sallallahu aleyhi ve sellem) aynı mukabelede bulundu.

– Ben okuma bilmem.

Bu sefer Cibrîl (aleyhisselâm) O'nu (sallallahu aleyhi ve sellem) belinden kavrayarak; olanca kuvvetiyle sıktıktan sonra şöyle söylüyordu:

– Yaratan Rabbinin adıyla oku! O ki, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku ki, o Rabbin, sonsuz kerem sahibidir. Kalemle yazmayı ve insana bilmediğini öğretendir O.²²

²¹ Akademi Araştırma Heyeti, *En Öndekiler*, s. 284.

²² Alak Sûresi, 96/1-5.

Heyecan son haddine ulaşmış, Kâinatın Efendisi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) âyetleri aynen tekrar etmişti. Âyetler hem diline hem de kalbine yerleşmişti.

Hira'daki ilk vazifesini yerine getiren Cibrîl (*aleyhisselâm*) ayrılıp gitmiş ve bir anda gözden kaybolmuştu.

İlahî emrin ağırlığı ve heyecanıyla titreyen Allah Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*), mağaradan çıktı ve Mekke'ye doğru yöneldi. Bu arada semada bir sesin yankılandığına şahit oldu:

– Ey Muhammed! Sen, Allah'ın Resûlü'sün, ben de Cibrîl!

Mübarek başını semaya kaldırdığında, bütün ihtişamıyla karşısında Cibrîl (*aleyhisselâm*) duruyor ve aynı şeyi tekrar ediyordu. Başını hangi tarafa çevirse aynı şeyi görüyordu. Âdeta bütün semayı kaplamıştı.

Dağ, taş ve ağaçlar ona selâm veriyor “Esselâmü aleyke yâ Resûlallah!” diyorlardı.²³

Artık mesele daha netti; bu güne kadar yanlışlıklarına şahit olduğu insanlığın, bundan sonra doğruyu bulması konusunda rehberlik vazifesi kendisine verilmişti. İş başa düşmüştü; Mekke'ye varacak ve ilk muhataplardan başlayarak dünyayı, Rabbin arzula-
dığı istikamette yeni bir boya ile boyayacak ve herkesi rahmani bir kıvama davet edecekti tıpkı önceki peygamberler gibi. Ama öncekilerden farklı olarak bütün insanları kucaklayacak bir risâlet vazifesi verilmişti O'na. Ve O da, bu vazifeyi yerine getirmek için muhataplarına doğru gidiyordu.²⁴

Çağrının Başlayıp Yaygınlaşması

Peygamber Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bu ulvi vazifenin ağırlığını yüklenmiş ve bir an önce işe başlamasının gerektiğinin şuurundaydı. Ancak bu vazife pek kolay olmayacaktı. Bu ağırlığı kaldırma konusunda kendisine destek olacak omuzlara ihtiyaç vardı.

O'na (*sallallahu aleyhi ve sellem*), ilk iman etme şerefine nail olan; her

²³ Salih Suruç, *Peygamberimizin Hayatı*, I, 194-197.

²⁴ Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 171.

sıkıntısında sürekli yanında olan, kendisine daima arka çıkan, özellikle de bu günlerde olup bitenleri anlama konusunda ona denk çaba gösteren ve arkasında ilk saf tutan sadık yâri Hz. Hatice'den başkası değildi.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) davet ettiği ikinci kişi dört yaşından beri yanında kalan ve bizzat onu kendi terbiyesiyle büyüüttüğü amcasının oğlu Hz. Ali (radiyallahu anh) idi. Hz. Ali (radiyallahu anh) on yaşlarındaydı. Evdeki telaşı fark etmiş, ne olup bittiğini anlamaya çalışıyordu. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onu bir baba şefkatiyle yanına oturttu. Hakikati ona da anlattı. Hz. Ali (radiyallahu anh) yaşının üzerinde bir olgunluk gösteriyor ve babasına danışma lüzumunu hissetmeden O da Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) arkasında yerini alıyordu. Böylece Hz. Hatice'den sonra ikinci iman eden kişi oluyordu.

O evde gariplikleri hisseden evin başka bir sakini daha vardı; Zeyd ibn-i Hârise, Efendisini (sallallahu aleyhi ve sellem) anne babasına tercih etmişti. Bir gün namaz kıldıklarına o da şahit olmuş ve ne olduğunu sormuştu. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Zeyd'e de olup biteni bir bir anlattıktan sonra, onu da davet etti. Efendisi bir şeye davet edecekti de Zeyd hayır mı diyecekti? Şimdiye kadar O'na hiç 'hayır demeyen Zeyd, hayatına yeni bir yön veren ve dünyanın yanı sıra ölüm sonrasını da saadete götüren bir davete mi hayır diyecekti? Hemen oracıkta, içinden gele gele kelime-i tevhidi söyledi ve Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) arkasında O da saf tuttu.

En yakınları, hemen Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) arkasında saf tutarken, en yakın dostu Hz. Ebû Bekir (radiyallahu anh) bundan geri kalır mıydı? Elbette kalmazdı. Hz. Ebû Bekir (radiyallahu anh) Yemen tarafına yaptığı bir seyahatten henüz dönmüştü. Başta Ebû Cehil, Ukbe ibn-i Ebî Muayt ve bazı Kureyş ileri gelenleri kendisine "Hoş geldin" demek için evine vardılar.

Hz. Ebû Bekir "Ben Mekke'de yokken neler olup bitti? Önemli bir haber var mı?" diye sordu. "Ey Ebû Bekir!" dediler. "Büyük iş var! Ebû Talib'in yetimi Muhammed, peygamberlik iddiasına

kalkıştı. Biz de senin Yemen'den dönüşüne kadar beklemeyi uygun bulduk. Artık, sen o dostuna git, ne edeceksen et.

Hız. Ebû Bekir, derhal Fahr-i Kâinatın evine vardı: "Yâ Ebe'l-Kasım! Peygamberlik iddiasında bulunduğun, kavminden ayrıldığın ve atalarının dinini kötüleyip, inkâr ettiğin doğru mu?" diye sordu. Efendiler Efendisi (sallallahu aleyhi ve sellem), küçük yaşlarından beri beraber olduğu Hız. Ebû Bekir'in bu sözlerine önce tebessüm buyurdu. Sonra da, "Ey Ebû Bekir! Ben sana ve bütün insanlara gönderilmiş Allah'ın Resûlü'yüm. İnsanları bir tek olan Allah'a davet ediyorum. Sen de şehadet getir." dedi. Hız. Ebû Bekir'in akıl ve gönül âleminde bir anda şimşekler çaktı. Bu sözleri, küçük yaşından beri çok iyi tanıdığı, zâtını candan seven ve sayan ve o âna kadar mübarek dudaklarından hilâf-ı vâki tek bir söz işitmeyen Muhammedü'l-Emîn'den (sallallahu aleyhi ve sellem) duyuyordu. Hiçbir tereddüt emaresi göstermeden derhal kelime-i şehadet getirerek Müslüman oldu.²⁵

İslâm'a davet karşısında en ufak bir tereddüt göstermeyişiini Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun için bir fazilet sayarak şöyle buyurmuştur: "Ebû Bekir'den başka imana davet ettiğim herkes bir duraklama, bir tereddüt, bir şaşkınlık geçirdi. Fakat o, kendisine İslâm'ı anlattığım zaman ne durakladı ve ne de tereddüt etti."²⁶

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) dizinin dibinde huzuru yakalayan herkes, gönüllerinde yanan meşalenin başka gönülleri de aydınlatması için büyük bir çabanın içine girmişlerdi. Özellikle Hız. Ebû Bekir (radiyallahu anı) eski dostlarını hemen Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) etrafında toplayıvermişti. Bu bahtıyarlığa erenler, daha sonra da cennetle müjdelenme şerefine nail olacak olan: Osman ibn-i Affan, Zübeyr ibn-i Avvam, Abdurrahman ibn-i Avf, Sa'd ibn-i Ebi Vakkas ve Talha ibn-i Ubeydullah (radiyallahu anhum) idi.

²⁵ Salih Suruç, *Peygamberimizin Hayatı*, I, 211-212.

²⁶ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I, 269.

Gizliden gizliye davetin yapıldığı bu devrede bir taraftan iman edenlerin sayıları yavaş yavaş artıyor, diğer taraftan da Mekkeli müşriklerin de iman edenlere karşı kin ve nefreti artıyordu.

İbn Erkam'ın Evi

Müminler Kur'ân okuyup namaz kılarılarken müşrikler de, gelip onlarla alay edip onları rahatsız ediyordu. Onun için müminler de ibadetlerini daha تنها yerlerde yapmaya çalışıyorlardı. Ancak müşrikler yine de onları buluyor ve sürekli rahatsız ediyorlardı. Bundan dolayı Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de buna bir çare arıyordu.

Bir gün ashâb efendilerimiz Mekke'nin dışında bir yerde toplanıp namaz kılıyorlardı. Müşriklerden bir grup gelip her zamanki gibi onlarla alay edip, dil uzatmaya başlayınca Sa'd ibn-i Ebî Vakkas (radiyallahu anhu) ile aralarında bir sürtüşme oldu ve Sa'd onlardan birisinin kafasını yarı. Müşrikler de baskılarını arttırmak için bir bahane arıyorlardı ve bu olay onlar için iyi bir bahane olmuştu. Haberi duyan Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), müşriklerin şerrinden emin olacağı bir mekânın arayışına girmişti.

Erkam ibn-i Ebi'l-Erkam'ın (radiyallahu anhu) künyesi Ebû Abdullah'tır. Rivayetlere göre on birinci Müslüman ve aynı zamanda ilk muhacirlerden idi. Hz. Ebû Bekir'in (radiyallahu anhu) vefat ettiği gün O da Medine'de seksen küsur yaşında vefat etmişti.²⁷ Erkam'ın Safa tepesinde bir evi vardı. Evini hak adına kullanma imkânını yakalamıştı ve bu fırsatı değerlendirmek için hemen Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) kendi evini kullanma teklifini götürmüştü. Burada her türlü ibadet rahatlıkla yapılabilir, istenildiği şekilde Kur'ân okunabilirdi.

Teklif makuldü ve Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafından hüsnü kabul gördü. Artık kimse onları rahatsız etmeyecekti.

²⁷ İbn Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, I, 336.

Bundan sonra açıktan davetin yapıldığı zamana kadar üç yıl boyunca İbn-i Erkam'ın evi hak ve hakikat adına kullanılmıştı. Yeni gelen âyetler burada duyurulup müzakere ediliyor, ibadetler burada yapılıyor ve davet edilecekler buraya çağırılıp davet ediliyordu. İlkler denebilecek birçok sahabî gözlerini hakikate bu evde açmıştı.

Mus'ab da İbn-i Erkam'ın Evinde

İslâm'a davet İbn-i Erkam'ın (*radiyallahu anı*) evinde gizliden gizliye devam ediyordu. İlk Müslümanlar bütün samimiyetleriyle bu evde hem Efendimiz'in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) dizinin dibinde dinlerini öğreniyor hem de güvendikleri kimseleri buraya davet ediyorlardı. Bunlardan biri de Habbab ibn-i Eret (*radiyallahu anı*) idi. Ümmü Anmar adında İslâm düşmanı bir kadının azatlı kölesiydi. Peygamber Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ile evvelden beri tanışır ve sık sık görüşürlerdi. Henüz Dâru'l-Erkam'a geçilmediği dönemde Müslüman olmuş ve o da ilk halkada yerini alanlardandı.²⁸

Habbab (*radiyallahu anı*) bir gün Mus'ab'a Efendimiz'den (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bahsetti ve O'nu İbn-i Erkam'ın evine davet etti. Mus'ab da daha önce bu konuda bir şeyler duymuş ve içini önlenemez bir merak sarmıştı. Tam da zamanıydı ve bir akşam kendini Dâru'l-Erkam'da Resûlullah'ın (*sallallahu aleyhi ve sellem*) huzurunda buluverdi. Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) orada ashâbıyla karşılıklı oturmuş Kur'ân okuyup, sohbet ediyor ve namaz kılıyorlardı. Mus'ab çok heyecanlanmış kalbi âdeta yerinden fırlayacak gibiydi. Duyduğu şeyler daha öncekilere benzemiyordu. Âli meclislerde çok bulunmuş, seçkin sohbetlerin vazgeçilmeziydi ancak bu gün duyduklarını daha önce hiç duymamıştı. Efendimiz'in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) lâl ü güher sözlerini dinledikçe, içindeki buzlar eriyor ve içinde o deb-debe ve alâyişten eser kalmıyordu.

²⁸ Salih Suruç, *Peygamberimizin Hayatı*, I, 237.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) durumu fark edince, mübarek elini göğsüne koyup sıvazlamaya başladı. Sıvazladıkça iliklerine kadar imanın işlediğini hissediyordu. Kabına sığmıyordu; nur kesilmiş, sevinçten âdeta uçuyordu. İnsanların hayranlıkla baktıkları o lüks hayatın kendisine huzur vermediğini, veremeyeceğini şimdi daha iyi anlıyordu. Çünkü burada her şey çok farklıydı.

Artık Mus'ab da Dâru'l-Erkam'ın müdavimlerinden olmuştu. Her gün buraya uğruyor, vahyin kaynağından kana kana içiyordu. Bir taraftan iliklerine kadar huzur soluklarken diğer taraftan da böylesine bir kıymetin farkına varamadıkları için Mekkelilere kızıyordu.²⁹

Mus'ab Endişeliydi

Mus'ab Müslüman olmasına olmuştu ama bunu ailesine -hele annesine- nasıl anlatacaktı? Annesi Hünâs binti Malik son derece güçlü bir kadındı. Yeryüzünde korktuğu yegâne kişi annesiydi. Ondan çekindiği kadar kimseden çekinmezdi. Bütün Mekke ileri gelenleri ona baskı yapsalar endişe duymazdı; ama annesinin vereceği tepki, aklını başından alıyordu. Bu sebeple Allah'ın hükmü yerine gelinceye kadar Müslümanlığını gizlemeye karar verdi.

Dâru'l-Erkam'a artık sürekli gizli gizli gidip geliyordu. İman ettiği ve imanını annesinden gizlediği için son derece mutluydu. Fakat özellikle bu günlerde Mekke'de bir sırrın gizli kalması imkânsızdı. Kureyş'in gözü kulağı inananların üzerindeydi.

Bir gün Osman ibn-i Talha, onu İbn-i Erkam'ın evine girerken gördü. Kafasında bir soru işareti oluştu. İkinci defa onu namaz kılarken görünce artık Osman'ın kafasında onun Müslüman oluşuyla ilgili şüphe kalmamıştı. Osman inanamıyordu onun gibi aristokrat birisi, nasıl olur da Ammar gibi, Bilal gibi, Habbab

²⁹ Halid Muhammed Halid, *Ricâlü have'r-Resûl*, s. 33-34.

gibi fakirler ve kölelerle birlikte oturup kalkabilir; onların arasına katılıp da atalarının geleneğinden, putlardan kopabilirdi? Hemen Mus'ab'ın annesine koştu ve vakit geçirmeden durumu haber verdi. Zira bu gidişe bir çare bulunmalıydı.

Bunu Nasıl Yaparsın Mus'ab?

Osman ibn-i Talha, Mus'ab'ın Müslüman oluşunu annesi Hünâs'a hemen ulaştırmıştı:

– Ya Hünâs! Mus'ab Müslüman olmuş!.. Hünâs âdeta beyninden vurulmuşa döndü:

– Nasıl yani! Abdullah'ın yetimi Muhammed'in dinine mi girmiş?

– Evet.

– Yani: Benim oğlum kölelerle, fakirlerle, çulsuzlar mı oturup kalkıyor?

– Evet.

Hünâs, duyduklarına inanamıyordu, oysa -kendince- oğlunu çok iyi yetiştirmiş, eğitimiyle bizzat ilgilenmiş, onu hiç yanından ayırmamıştı. Nasıl olur da kendisinden habersiz böyle bir şey yapar, hem de hiç sevmediği birinin peşinden gider. Gözlerinden yağmur gibi yaşlar boşanıyor, hıçkırıklar boğazında düğümleniyor, dünya sanki başına yıkılıyordu. Kara bulutlar Hünâs'ın ufku- nu kaplamıştır şimdi. Biricik oğlu elinden gitmiş, çünkü O'na (*salallahu aleyhi ve sellem*) gidenin asla geri dönmeyeceğini biliyordu. Acilen bir şeyler yapmalıydı, deli tavuklar gibi dolanıyor ve oğlunu kurtarmanın çarelerini arıyordu.

Oğlunun yolunu dört gözle bekliyor, âdeta gün bitmek bilmiyordu. Nihayet Mus'ab (*radıyallahu anh*) eve gelmişti. Hünâs, oğlunu karşısında görünce, bir hışımla üstüne atladı. Âdeta ateş püskürüyordu. Sürekli aynı soruları tekrar ediyordu:

– Nasıl yaparsın bunu Mus'ab? Nasıl olur da atalarının dinini

terk edersin? Nasıl olur da bir yetimi annene, babana, bütün aile-
ne tercih edersin? O'nu bize tercih ettirecek ne gördün?

Evet, göremeyenler öyle diyecektir. Ancak Mus'ab avazının
çıktığı kadar bağılıyor, haykırıyor:

– Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) yüreğimi imanla doldurdu. Be-
nim için yas ve yeis dönemi sona erdi diyordu.

Mus'ab; annesi, kabilesi ve bütün Mekke büyükleri huzurun-
da dimdik durup, hakka olan kesin bağlılığını ve sebatını onlara
Kur'an'dan âyetler okuyarak gösteriyordu.

Mus'ab'ın Korktuğu Başına Gelmişti

Mus'ab'ın Müslüman olduğunu artık Mekke'de duymayan
kalmamıştı. Beklediği gibi annesinin şiddetli tepkisiyle karşılaş-
mıştı. Artık eskisi gibi sofralar önüne konmuyor, rahat döşek-
lerde yatırılmıyor, kimseden sevgi ve alaka görmüyordu. Bir za-
manlar el üstünde tutulan Mekke'nin delikanlısı Mus'ab, artık
Allah deyip, Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) hayranlığını ifade et-
tiği için her gün dayak yiyor, aç bırakılıyor, türlü türlü hakaret
ve işkencelere maruz kalıyordu.

Ancak bunların hiç birisi onun zoruna gitmiyor ve onu yıldır-
mıyordu. Zira çok iyi biliyordu ki “*Öncekilerin başına gelenler onun
da başına gelmeden cennete gidemeyecek...*”³⁰ ti. Asıl onu kahreden
ise, “irtibat kurmasın” diye bir yere hapsedilmiş ve başına bir bekçi
dikilmiş olmasıydı. Başından beri o bu durumdan çok korkuyor-
du. Artık bedeni, evinde hapis yaşıyor ancak aklıyla gönlü Allah
Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında bulunuyordu.

Annesi, Mus'ab'ı dininden döndürmek için türlü yollara baş-
vuruyordu. Günlerce aç bırakıyor, dininden dönmeyince de bu
sefer onu rikkate getirmek için kendisi aç kalıyordu. Fakat ne ya-
parsa yapsın Mus'ab kiblesinden şaşmıyordu.

³⁰ Bakara Sûresi, 2/214.

Evet, annesinin istekleri çok önemliydi ama bir anne de, göz göre göre oğlunun kalbine kilit vurmamalıydı. İncitemezdi onu da... hakkı vardı üstünde..! Ancak gönlünün gülüyle irtibatının kesilmesini bir türlü hazmedemiyordu. Tam “*Buldum.*” derken mahrum kalamazdı Efendisinden ...

Mus’ab Habeşistan’da

Gün geçtikçe müşriklerin eziyet, hakaret ve işkenceleri artıyordu. Sıkıntı çeken sadece Mus’ab değildi. Müşrikler zayıf gördükleri bütün Müslümanlara işkence yapıyorlardı. İbn-i Erkam’ın evi kısmen problemi çözmüştü. Ancak evin dışında yeniden takibe alınıyor ve bilhassa zayıf ve korumasız olanlar, giderek artan bir şiddete maruz kalıyorlardı. Mekke artık Müslümanlar için yaşanmaz bir hale gelmişti. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bunları görüyordu fakat yapabileceği bir şeyi yoktu.

Allah (celle celâluhû) müminlere bir yol göstermişti: “*Bu dünya hayatında ihsan şuuruyla hareket edenlere Allah da ihsanla muamele eder. Ve şüpheniz olmasın ki, Allah’ın yarattığı yeryüzü çok geniştir; bununla birlikte sabredip de dışını sıkanların mükâfatı, sayısız bir şekilde kendilerine verilecektir.*”³¹

Mademki yeryüzü genişti; o zaman bu genişlikten istifade edilmesi gerekiyordu. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) “*Siz, bari yeryüzüne dağılın! Allah Teâla sizi yine bir araya getirir.*” dedi.

Sahabîler “*Yâ Resûlallah, nereye gidelim?*” diye sorunca da eliyle Habeşistan tarafını göstererek “*Siz Habeş ülkesine gitseniz iyi olur! Habeş hükümdarının yanında hiç kimse zulme uğramaz. Orası doğruluk yurdudur. Umulur ki Allah sizi orada ferahlığa kavuşturur.*” buyurdu.

³¹ Zümer Sûresi, 39/10.

Peygamberliğin beşinci senesi, aylardan Recep'ti. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) işaretiyle hemen hazırlıklar başladı. Mekke'deki şiddete hedef olmaktan kurtulup dinlerini daha iyi yaşayabilmek için beşi kadın toplam on beş kişilik bir ekip Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) damadı Hz. Osman (radiyallahu anh) başkanlığında yola koyuldu. Gecenin karanlığında ve kimseye haber verilmeden Mekke'den yeni bir dünyaya hicret ediliyordu. Kimisi yürüyerek, kimisi de binek üzerinde sahile kadar gelmişlerdi. İnâyet-i ilahiye yollarına su serpmişti bir kere; kendilerini sahilde bekleyen iki gemiyle karşılaştılar ve yarım dinar karşılığında bu gemilere binerek Habeşistan'ın yolunu tuttular.

Bu arada Mus'ab ibn-i Umeyr de evinde annesi tarafından hapsedilmiş ve başına bir nöbetçi konulmuştu. Habeşistan'a gidileceği haberi Mus'ab'a da ulaşmıştı. O ne yapıp edip bu kafilenin içinde olmalıydı. O bunun ızdırabını çekecekti de Allah ona yardım etmeyecek miydi? Olmazları olduran Allah, elbette onu bu halde bırakmayacaktı. Mus'ab annesinin ve bekçinin gafil bir ânını fırsat bilerek onların elinden kurtulup kafileye yetişmiş ve Habeşistan'a ilk hicret eden bahtiyarlardan olmuştu.

Aradan iki ay geçmişti ki, Mekkelilerin Müslüman oldukları haberi Habeşistan'a ulaşmıştı. Hem çok şaşırmışlardı; bu kadar mütemerrid kişiler nasıl olurdu da bu kadar kısa sürede Müslüman olurlardı. Hem de çok sevinmişlerdi; Mekkeliler Müslüman olmuşlarsa o zaman işkenceler de bitmiştir. Dolayısıyla artık burada durmanın bir manası kalmamıştı. Muhacirlerden bir kısmı hemen yola koyulup gerisin geriye dönmüşlerdi. Bunlardan biri de Mus'ab ibn-i Umeyr (radiyallahu anh) idi.

Mekke'ye vardıklarında haberin yanlış, durumun farklı olduğunu anlamışlardı. Tam tersi müşrikler baskı ve işkencelerini arttırmışlardı.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Habeşistan'daki durumu da öğrenince geri dönenlerle birlikte tekrar on sekizi kadın toplam yüz kişiyi Habeşistan'a gönderdi.³²

Ve Necâşî'nin Huzurunda

Müslümanların Mekke'yi terk edip Habeşistan'a hicret etmeleri, müşrikleri telaşlandırmıştı. Çünkü Necâşî tarafından himaye ediliyor, izzet ve ikram görüyorlardı. Müslümanların kendi kontrollerinden çıktıklarını düşünüyor, İslâmiyet'in buralarda da yayılmasından korkuyor ve karşısında durulamayacak bir güç haline gelmesi endişesini taşıyorlardı. Bunun üzerine, elçiler gönderip, hicret eden Müslümanları Habeş hükümdarından geri istemeye karar verdiler.³³

Elçi olarak Amr İbnü'l-Âs ve Abdullah ibn-i Ebi Rabîa'yı vazifelendirdiler. Planları şu idi: Başta Necâşî olmak üzere ülkenin ileri gelenlerin hepsine kıymetli hediyeler götürülecek... önce hükümet adamlarına hediyeler verilecek ve Necâşî'nin yanında kendilerine destek çıkmalarını sağlayacak... ardından Necâşî'ye hediyesi takdim edilecek... ve Mekke'nin âsi (!) gençlerini geri talep edeceklerdi... Plan aynen tatbik edildi.

Habeşistan'da olup bitenleri, oraya hicret eden Ebû Seleme'nin hanımı Ümmü Seleme³⁴ (radiyallahu anhumâ) şöyle nakleder:

Amr İbnü'l-Âs, Necâşî'ye “*Ey Melik! Bizden bazı akli ermez gençler, atalarının yolundan ayrıldılar. Sizin dininize girmedikleri gibi yepyeni bir dinle ortaya çıktılar. Bunlar Meryem oğlu İsa'yı ilah tanımazlar. Senin huzuruna girince secdeye varmazlar, sen onları bize iade et biz onların hakkından geliriz.*” dedi.

³² Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 353-357.

³³ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 445.

³⁴ Ümmü Seleme, daha sonraki dönemlerde kocası Ebu Seleme vefat edince Efendimiz (s.a.s) ile evlenip ümmü'l-müminin olacaktır.

Etrafındaki patrikleri de “Ey Melik! Bunlar doğru söylüyorlar. Kavimleri onları daha iyi tanır. Kusur ve ayıplarını daha iyi bilirler. Onları bunlara teslim et ki, onları beldelerine ve kavimlerine götürsünler.” dediler.

Bunun üzerine Necâşî “Hayır, vallahi bu durumda onları teslim edemem. Bir kavim ki, bana komşu olurlar, benim beldeme konarlar ve beni tercih ederler. Onları dinlemeden teslim etmem.” dedi ve onları huzuruna çağırttı.

Müslümanlar, aralarında sözcü olarak Hz. Cafer’i seçerek hep beraber saraya geldiler. İçeride Kureyş elçileriyle birlikte rahipler de vardı.

Biz Allah’tan Başkasına Secde Etmeyiz

Hz. Cafer içeriye girince selâm verdi fakat secdeye varmadı. Görevliler Hz. Cafer’e “Sen niye hükümdara secde etmedin?” diye sorunca şu cevabı verdi: “Resûlullah bize Allah’tan başkasına secde etmemizi menetti.”

Bunun üzerine elçiler Necâşî’ye “Biz sana bunların durumunu anlatmamış mıydık? dediler.

Necâşî, Müslümanlara “Siz ülkeme niçin geldiniz? Hâliniz nedir? Tüccar değilsiniz, bir istediğiniz de yok. O hâlde, bana, benim memleketime niçin geldiniz? Sizin şu ortaya çıkmış olan Peygamberinizin hâli nedir? Hem bana söyleyiniz: Ne diye, memleketiniz halkından bana gelenlerin selâm verdikleri gibi selâm vermiyorsunuz?” diye sordu.

Hz. Cafer, bu soruları cevaplandırmaya geçmeden “Ey Hükümdar!” dedi, “Ben üç söz söyleyeceğim. Eğer doğru söylersem beni tasdik edin, yalan söylersem yalanlayın! İlk önce emret ki şu adamlardan (elçilerden) sadece biri konuşsun, öbürü sussun!”

Elçilerden Amr İbnü’l-Âs, konuşacağını söyledi. Bunun üzerine Hz. Cafer, Necâşî’ye hitaben, “Söyle şu adama:” dedi. “Biz, tutulup efendilerimize iade edilecek köleler miyiz?”

Necâşî “Ey Amr!” dedi. “Onlar köle midirler?” Amr “Hayır.” dedi. “Onlar şerefli ve hürdürler!”

Bu sefer Hz. Cafer, Necâşî’ye “Sor şu adama:” dedi. “Biz, haksız yere birinin kanını mı döktük ki kanı dökülenlere geri verileceğiz?”

Necâşî “Ey Amr!” dedi. “Bunlar haksız yere herhangi birinizin kanını mı döktüler?”

Amr “Hayır.” dedi. “Onlar, bir damla kan bile dökmediler.”

“Hz. Cafer, yine Necâşî’ye “Sor şu adama:” dedi. “Halkın mallarından haksız yere aldığımız, üzerimizde ödemekle mükellef bulunduğumuz mallar mı var?”

Necâşî “Ey Amr!” dedi. “Eğer şu adamcağızların, ödeyecekleri bir kantar altın borçları varsa, onu ben ödeyeceğim.”

Amr “Hayır!” dedi. “Onların bir kırat borçları bile yok!”

Bunun üzerine Necâşî “O hâlde, siz bu adamlardan ne istiyorsunuz?” dedi.

Amr “Onlar ve biz bir dinde idik. Onlar, dinimizi bıraktılar. Muhammed’e ve dinine tâbi oldular!” diye cevap verdi.

Bu sefer, Necâşî, Hz. Cafer’e döndü ve “Siz sâlik bulunduğunuz şeyi ne diye bırakıp başkasına tâbi oldunuz? Kavminizin dininden ayrıldığınıza, ne benim dinimde ne de şu milletlerden herhangi birisinin dininde olmadığınıza göre sizin edindiğiniz bu din, nedir?” diye sordu.

Cahiliye Üzere Olan Bir Millettik...

Hz. Cafer meseleyi baştan almanın daha uygun olacağını düşünerek şöyle konuştu: “Ey Melik! Biz cahiliye ehli bir kavimdik. Putlara ibadet eden, leş yiyen, fuhuş yapan, hısım akraba hakkını gözetmeyen, komşularını unutan ve bizden kuvvetlinin zayıfı ezdiği bir kavimdik. İşte biz bu durumda iken Allah bize, bizden bir Resûl gönderdi. Biz O’nun nesebini, doğruluğunu, emanete riayet ettiğini ve ne kadar iffetli olduğunu biliyoruz. Bizi Allah’a çağırdı ki, O’nu birleyelim ve O’na ibadet edelim. Bizim babalarımızın Allah’tan başka

ibadet etmiş olduğu taşları, putları atalım, terk edelim. O bize doğru söz söylememizi, emanete sahip çıkmamızı, akrabaları ziyaret edip, onlara ihsanda bulunmamızı emretti. Bizi fahiş şeylerden, yalan sözlerden, yetim malı yemekten ve iffetli kadınlara iftirada bulunmaktan nehyetti. Ve bize yalnızca Allah'a ibadet etmemizi, O'na hiçbir şeyi ortak koşturmamızı, namaz kılmamızı, oruç tutmamızı ve zekât vermemizi emretti. Biz de ona iman ettik ve davasını tasdik ettik. Onun Allah'tan getirip bildirdiği şeylere tâbi olduk. Bu yüzden kavmimiz bize düşman kesildi, zulmetti. Bizi dinimizden vazgeçirmek, Allah'a ibadetten alıkoyup putlara taptırmak için türlü türlü işkencelere ve mihnetlere uğrattılar. Biz de bütün bu sebeplerden dolayı yurdumuzu, yuvamızı terk ederek ülkene geldik. Sana sığındık. Seni başkalarına tercih ettik. Senin yanında zulme, haksızlığa uğramayacağımızı ümit etmekteyiz.”

Hiz. Cafer, hükümdarın selâm verme ve secde etmeme hususundaki sorusuna da şöyle cevap verdi: “Selâm verme meselesine gelince... Biz, seni, Resûlullah'ın selâmıyla selâmladık. Biz birbirimizi hep böyle selâmlarız. Cennete gireceklerin selâmlaşmalarının da bu şekilde olacağını Peygamberimizden öğrendik. Bu yüzden seni böyle selâmladık. Secde etme hususuna gelince... Biz, Allah'tan başkasına secde etmekten yine Allah'a sığınırız!”

Hiz. Cafer'in bu sözleri, Necâşî'nin üzerinde derin tesir icra etti. Müşrikler ise, durdukları yerde sus pus kesildiler.

Necâşî, bir müddet düşündükten sonra Hiz. Cafer'e “Yanında bu bahsettiklerinden bir şey var mı?” diye sordu.

Hiz. Cafer “Evet, var.” dedi ve Meryem Sûresi'nin baş taraflarını okudu: “Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Bu, Senin Rabbinin, kulu Zekeriyya'ya olan lütuf ve ihsanının anlatımıdır. O Rabbine gizlice seslenip şöyle niyaz etmişti: “Ya Rabbî, iyice yaşlandım, kemiklerim zayıfladı, eridi, başımdaki saçlarım ağardı, beyaz alevler gibi tutuştu. Ya Rabbî, Sana her ne için yalvardıysam, asla mahrum kalmadım,

bedbaht olmadım."³⁵ Sonraki âyetlerde, Hz. Meryem'in İsa'ya (*aleyhisselâm*) nasıl hâmile kaldığı, Hz. İsa'nın dünyaya nasıl geldiği, bir mucize olarak beşikte nasıl konuştuğu ve sonra da Allah tarafından peygamber olarak gönderildiği anlatılıyordu.

Okunan âyetler, Necâşî'nin ruh dünyasına, gözlerinden yaşlar akıtacak kadar tesir etti; hatta akan yaşlar sakalını bile ıslattı. Orada bulunan rahipler de gözyaşlarını tutamadılar.

Kur'ânı Kerîm'in manevî cazibesine kapılan Necâşî, bir nebze teskin olduktan sonra "*Vallahi bu, aynı kandilden fışkıran bir nurdur ki, Musa da, İsa da onunla gelmişti!*" dedi.

Vallahi Onları Size Teslim Etmem

Bu haklı itirafından sonra da müşrik elçilere dönerek "*Vallahi, ben ne onları size teslim ederim, ne de onlar hakkında herhangi bir kötülük düşünürüm!*" dedi.

Necâşî'nin bu beklenmedik kararı karşısında elçilerin, boyunlarını bükerek sarayı terk etmelerinden başka çareleri kalmadı.

Buna rağmen elçiler, bilhassa Arapların siyasi dâhi kabul ettikleri Amr İbnü'l-Âs, bu işin peşini bırakmayacağını söyledi ve yeni bir taktik uygulamaya karar verdi. Ertesi gün tekrar Necâşî'nin huzuruna çıkarak, Müslümanların Hz. İsa hakkında çok garip şeyler söylediklerini anlattı.

Hükümdar, yine Müslümanlarla konuşmayı uygun buldu ve onları yanına çağırttı. Temsilci olan Hz. Cafer'e "*Hz. İsa hakkında ne düşünüyorsunuz?*" diye sordu.

Hz. Cafer şu cevabı verdi: "*Biz, Hz. İsa hakkında, Peygamberimizin bize Allah'tan getirip bildirdiğini söyleriz: 'O, Allah'ın kulu, Resûlü ve Allah'ın (sair ruhlar gibi yarattığı ve) gönderdiği bir ruhtur. O, dünyadan ve erkekten vazgeçen iffetli bir kız olan Meryem'e ilka edilmiş olan Allah'ın bir kelimesidir (Yâni, Cenâbı Hakk'ın "Kün!")*"

³⁵ Meryem Sûresi, 19/1-4.

emriyle babasız dünyaya gelmiştir.)' Meryem oğlu İsa'nın hâli ve şânı bundan ibarettir." Müslümanların Hz. İsa hakkındaki bu kanaatleri Necâşî'yi oldukça sevindirdi. Eline bir çubuk aldı ve yere bir çizgi çizerek: "Bizimle sizin aranızda bu hususta şu çizgi kadarcık bir fark var. Zaten biz de, onu, sizin söylediğinizden başka bir şekilde telâkki etmiyoruz." dedi.

Elçiler, Necâşî'nin himayeden vazgeçmesini beklerken himayesini daha da güçlendirdiğini görünce, bir kere daha hayal kırıklığına uğradılar.

Necâşî, Müslümanlara da, "Sizi ve yanından geldiğiniz zâtı tebrik ederim ki, o, Allah'ın Resûlü'dür. Zaten biz, onun vasıflarını kitabımız olan İncil'de okumuştuk. O peygamberi, Meryem oğlu İsa da insanlığa müjdelemişti. Allah'a yemin olsun ki, eğer o, ülkemde bulunmuş olsaydı, ayakkabılarını taşır, ayaklarını yıkar-dım!" dedi.

Hak ve hakikati görüp idrak eden Necâşî, Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) risâletini tasdik eden sözlerinden sonra, bundan böyle Müslümanlara karşı takınacağı tavrı da şu sözleriyle ifade etti: "Gidiniz; ülkemin el sürülmemiş kısmında her türlü tecavüzden mahfuz, emniyet ve huzur içinde yaşayınız. Size kötülük eden helak olur! (Bu sözlerini üç kere tekrarladı.) Ben sizden herhangi birinizi üzüp de bir dağ kadar altına sahip olacağımı bilsem, yine de buna teşebbüs etmem!"

Necâşî'nin bu kesin ve kararlı sözlerinden sonra elçilere elbette gerisin geri Mekke'ye dönmekten başka bir şey kalmamıştı.³⁶

Mus'ab'ın Annesi Son Şansını Deniyordu

Habeşistan'da uzun bir müddet kaldıktan sonra artık Habeşistan dönemi bitmiş ve Mus'ab Mekke'ye geri dönmüştü. Annesi için bulunmaz bir fırsattı bu ve onu kendi hesabına çok iyi

³⁶ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 446-450; Salih Suruç, *Peygamberimizin Hayatı*, I, 311-317; Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 367-376.

değerlendirmek istiyordu. O'nu tekrar hapsedecek ve bir daha asla bırakmayacaktı.

Annesi bu planını icra etme teşebbüsünde bulununca Mus'ab, kendisini hapsedmeye yardımcı olanların hepsini öldürmeye yemin etti. Annesi ne kadar kararlı olduğunu görünce onu bıraktı.³⁷ Bu manzarayı Reşit Haylamaz “Efendimiz” adlı eserinde şöyle tasvir eder: “Annesi öz evladını kendince bir hayal uğruna kaybetmenin üzüntüsüyle ağlıyor, oğlu ise hakka kalbinin kapılarını kapatıp üstüne gelen annesinin gereksiz inadına yanıyordu! Yüreği imanla dolup taşan bir delikanlının, imana ateş püsküren bir anneyle imtihanı, küfürde inatla imanda ısrarın bir mücadelesiydi.

Bu durum kendi öz evladı Mus'ab'ı evinden kovacağı âna kadar da devam edecekti. Kendini dinlemeyen birine ‘oğlu’ nazarıyla bakmayı düşünmüyordu Hünâs binti Mâlik. Bir gün annesi iyice sinirlenmişti. İsrar etmişti; ama Mus'ab, Allah'ı inkar edip bir türlü putlara temenna durmuyordu. Duyduğu kin, evlat sevgisini gölgede bırakacak mahiyetteydi ve:

– Ne halin varsa gör. Artık ben senin annen değilim, deyiverdi. Her şeyden mahrum etmişti Mus'ab'ı... Öz oğlunu kovup, evinin kapılarını sürgülerken, aynı zamanda imana da kalbini tamamen kapatmış oluyordu.

Bir annenin oğlundan kopması ne kadar zor ise, imana uyanmış bir evladın, annesini ‘*ebedî yokluk*’ içinde kendi haline bırakması da o derece dayanılmazdı. Ancak dünya adına vazifesinde kusur etme niyetinde değildi Mus'ab. Mal-mülk de ne lâf: gözünde ne dünya nimetleri ne de gelecek kaygısı vardı. Başta annesi olmak üzere bütün insanlığın imanı süslüyordu hayallerini ve bir sevda olmuştu onun için bu. Âdeta yalvardı annesine:

³⁷ Halid Muhammed Halid, *Ricâlü have'r- Resûl*, s. 36.

– *Ey anneciğim! Ne olur bir de beni dinle! Gel, sen de, yegâne ilahın Allah ve Muhammed'in de O'nun kulu ve Resûlü olduğuna bir inaniver.*

Davet ne kadar tatlı ve yumuşak ise, ona gelen cevap da o derece sert ve tavizsizdi:

– *Yıldızlara yemin olsun ki, asla! Senin dinine girecek kadar ne aklımı kaybettim ne de şuurumu yitirdim!*

Uğraşlar netice vermiyordu ve çaresiz vedalaşıp koptu hanesinden. Sıcak bir yuvadan kovulmuştu kovulmasına ama dünyanın en sıcak bir gönlüne kuracaktı otağını... Geldi Resûlullah'ın huzuruna, teslim oldu ona ve ayrılmadı bir daha.

Bunların Hepsini Allah ve Resûlü İçin Terk Etti

Artık Mus'ab da diğer sahabîler gibi, bulabildiği haşin libaslar içinde, bazen karnı doyan, bazen de açlıktan kıvranan bir insandı. O da artık, Habbabların, Billallerin arasına girmişti. Güzel kokular sürmeye alışkın mübarek cildi, açlık ve sıkıntıdan, baharda kabuk değiştiren yılan derisi gibi kabarmış; pul pul dökülüyordu.

Uzaktan meclise geliyordu bir gün. Yaklaşırken etrafındaki sahabîlerle gelişini seyrediyordu Allah Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) de. Mus'ab'ın yorgun; ama huzurlu halini süzen gözlere, çoktan yaş yürümüştü; başlar öne eğildi... hüzünlenmişlerdi beraberce... zira Mus'ab, eski yıpranmış, köhne bir elbise içindeydi. İslâm'dan önceki durumunu bilenlere, onun bu hali çok dokunmuştu. Bilal, zaten fakirdi. Habbab ve Ammar'ın da imkânları iyi değildi; alışkındı onlar yokluğa. Ama Mus'ab öyle miydi? Gördükleri karşısında Resûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) dayanamadı ve şunları söylemeye başladı:

– *Bu gelen Mus'ab'ı ben, daha önce de görüyordum. Anne-babasının yanında Mekke'de ondan daha kıymetli biri yoktu. O, bunların hepsini Allah ve Resûlü için terk etti ve geldi buraya.*

O ise, bütün bu olup bitenlere aldırış etmiyordu. Zira insana huzuru, elbise vermiyordu ki! Bir kalpte iman yoksa kalıp, bedeni sıkan sürekli bir işkenceydi. Onun bir hedefi vardı; iman adına gökler ötesine uzanan bir vesileye tutunmuş, günden güne derinleşiyor ve sürekli mesafe alıyordu. Günbegün gelen âyetleri ezberliyor, Mürşid-i Ekmel'inden, dinin inceliklerini öğrenip, hakkını vererek yaşamaya çalışıyordu.”³⁸

Bu sırada Allah Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*), onu büyük bir görev için seçmişti. Medine'ye irşâd ve tebliğ için gidecek, İslâm meşalesini oraya götürecektir, Akabe'de Allah Resûlü'ne (*sallallahu aleyhi ve sellem*) biat edip iman şerefine eren ensara İslâm'ı öğretecek, başkalarının da Allah'ın dinine girmelerini sağlayacak ve Medine'yi hicret için hazırlayacaktı.

³⁸ Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 358-360.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MUS'AB MEDİNE'DE

MUS'AB MEDİNE'DE

Birinci Akabe Biatı

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'de kendisini dinleyen kalmayınca, "Acaba dışarıda beni dinleyen olur mu?" düşüncesiyle etraftaki kabileleri dolaşıyor ve kendisine iman edecek bir talihli arıyordu. Bu maksatla Taife gidiyor, Ukaz, Mecenne ve Zü'l-Mecâz panayırlarını geziyor, burada dışarıdan gelen kabilelerle görüşüyor, onlara hak ve hakikatı anlatmaya çalışıyordu. Ne var ki, amcası Ebû Leheb de işini gücünü bırakmış Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) peşinden hiç ayrılmıyordu. Ne zaman ki, birisine bir şey anlatsa hemen Ebû Leheb sokulur ve "Muhammed atalarının dininden döndü, yalanlar uyduruyor, ona kanmayın." diyor, insanların O'nunla görüşmelerine engel olmaya çalışıyordu. Tabi herkes kendine yakışanı yapıyordu.

Peygamberliğin on birinci senesi hac mevsimiydi. Mekke'ye muhtelif yerlerden hac için gelmişlerdi. Efendimiz de (sallallahu aleyhi ve sellem) her zamanki gibi onlarla tanışmak ve onları İslâm'a davet etmek için karargâhını buraya kurmuştu. Bir umut deyip karşılaştığı herkese gönlünün ilhamlarını boşaltıyordu.

Akabe denilen yerde altı kişiden oluşan Medineli bir kabileyle karşılaştı. Onlara:

– Siz kimsiniz, diye sordu.

– Hazreç kabilesindeniz, diye cevap verdiler. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

- Yahudilerin komşu ve müttetiklerinden misiniz, diye sordu.
- Evet, dediler. Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):
- Otursanız da, sizinle biraz konuşsak olmaz mı, dedi.
- Olur, deyip oturdular.

Bunlar Hazreç kabilesinin ileri gelen ve sevilen kişileri idi: Ebû Ümame Es'ad ibn-i Zürrare, Avf ibn-i Hâris, Rafi' ibn-i Mâlik, Kutbe ibn-i Amir, Ukbe ibn-i Âmir, Câbir ibn-i Abdillâh ibn-i Riab.³⁹

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) çok iyi bir fırsat yakalamış ve iyi değerlendirmek istiyordu. O lâl ü güher sözleriyle onlara İbrahim sûresinden âyetler okuyarak, onları imana davet etti.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) anlatmaya başlayınca onların gözleri parlıyor ve pür dikkat dinliyorlardı. Zira bu kişi, Yesrib'teki Yahudilerin beklediği ve hatta sürekli kendilerini onunla tehdit ettikleri peygamber olabilirdi.

Yahudiler sürekli onları “Bir peygamber gönderilmek üzere. Biz ona uyacağız ve sizi Âd ve İrem kabileleri gibi helak edeceğiz.” tehdidinde bulunuyorlardı.

Birbirlerine baktıktan sonra “Vallahi, bu bize, Yahudilerin geleceğini haber verdikleri peygamber olsa gerektir! Sakın Yahudiler ona inanmakta bizi geçmesinler.” deyip hemen iman edip, Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) biat ettiler.

Böylece İslâm adına yeni bir açılım başlamış oldu. Mekke'de daralan kıskaç, bundan böyle Medine'ye doğru genişleyecek ve belli ki Allah davası, zuhur ettiği yerden başka bir yere taşınacaktı.

Mus'ab Medine'de

Akabe'de biat eden Medineli Müslümanlar, Mekke'de işleri bitince Medine'ye doğru yola koyulmuşlardı. Medine'ye dönen

³⁹ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 89.

tüccarlar içerisinde en kârlı ticareti onlar yapmıştı zira mallarını ve canlarını cennet karşılığında Allah'a (*celle celâluhû*) satmışlardı. Artık onlar, *Medineli Ensar*'dı. Allah'ın (*celle celâluhû*) davasının ve Allah'ın davasını dava edinenlerin yardımcılarıydı. Tıpkı Hz. Mesih'in havarileri gibi "Allah'a giden yolda kim bana yardım edecek." dendiğinde "Allah'ın yardımcıları bizleriz."⁴⁰ deyip öne atılan havarileri gibi, Efendimiz'in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'deki ilk havarileri olma şerefiyle Medine'ye dönmüşlerdi.

Müslüman olmuşlardı olmalarına ancak vahyin kaynağından uzak bulunuyorlardı. Efendimiz'in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yanında oldukları zaman zarfında dinleri adına bazı hükümleri öğrenmişlerdi. Fakat sürekli yeni hükümler ve mesajlar geliyordu. Dolayısıyla kendilerine dinlerini öğretecek, Kur'ân okuyacak ve Evs-Hazreç anlaşmazlığında kendilerine imamlık yapacak bir mürid'e ihtiyaçları vardı. Bu ihtiyaçlarını Efendimiz'e (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bildirdiler.

Allah Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*), ashâbını çok iyi tanırdı. Kime hangi vazifeyi verirse mutlaka o işe en liyakatlısını hem de tam bir isabetle tespit ederdi. Bu iş için de Mus'ab'ı (*radiyallahu anhu*) seçmişti. Hâlbuki ashâb içinde ondan yaşça ve makamca Allah Resûlü'ne (*sallallahu aleyhi ve sellem*) daha yakın olan Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman (*radiyallahu anhuma*) gibi sahabeler vardı. Ancak Allah Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*), Mus'ab'ı'l-Hayr'ı⁴¹ tercih etmiş ve onu seçmişti. Mus'ab, fitraten oldukça nazik, medeni, güzel söz söyleyen ve muhatabını ikna edebilen birisiydi.

Medine'ye İlk Mühacir ve İlk Muallim...

Mus'ab Habeşistan'dan yeni dönmüş, Sevgililer Sevgilisine (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yeni kavuşmuştu. Ancak emir verilmiş, Mus'ab Medine'ye gidecekti. Gerçi bu onun için yeni bir ayrılıktı; Habib-i Ekrem'inden (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yine ayrılacaktı. Ancak vazife

⁴⁰ Âl-i İmrân Sûresi, 3/52.

⁴¹ Bu lakabı kendisine Efendimiz (s.a.s) vermiştir. Bkz: İbn-i Esir, *Usdü'l-Ğabe*, V, 177.

cümleden âlâ idi ve büyük bir heyecanla Medine'ye tereddütsüz yola koyuldu.

Medine'ye doğru giderken, bir taraftan Medine'ye ilk muhacir olmanın bahtiyarlığını yaşıyor diğer taraftan da genç omuzlarına bu denli ağır vazifenin yüklenmesinden iki büklüm oluyordu. Zira orada Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) temsil edecek, Hak ve hakikata susamış gönüllere su serpecek ve Medine halkına dini anlatacaktı.

Ne kutsal bir vazife idi ki, hicret öncesi Medine'yi medenileştirecek ve kutsal göçe hazır hale getirecekti. Yalnızdı; fakat inandığı davanın gücüyle gidiyordu.

Mus'ab Medine'ye vardığında Akabe'de Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) biat eden Es'ad ibn-i Zürâre ona kapılarını açmış ve onu himaye etmişti. Es'ad (radiyallahu anh), Neccaroğullarından olup kabile-sinde en çok sözü geçendi. Cahiliye döneminde bile şirke girmemiş, putlara tapmayı kerih görmüş, içki içmemiş ve zinadan uzak durmuştu.⁴²

Es'ad ibn-i Zürâre Medine'nin Erkam'ı, evi de Medine'nin *Dâru'l-Erkam*'ıydı. Gül devrini göremeyenlerdendi. Müslüman olduktan dört yıl sonra vefat etmiş Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) O'nun vefatına çok üzülmüş, gözyaşı dökmüş, mübarek elleriyle yıkamış, kefenlemiş, cenaze namazını kıldırılmış ve onu Baki mezarlığına defnetmişti. Ayrıca baki mezarlığına ilk defnedilen sahabî şerefine de nail oluyordu. Onun vefatından sonra Neccaroğulları, Efendimiz'den (sallallahu aleyhi ve sellem) kendilerine bir yeni bir nakib seçmelerini isteyince "*Ben sizin nakibinizim.*" buyurarak hem onları hem de Es'ad'ı taltif ediyordu.⁴³

Mus'ab, Es'ad ibn-i Zürâre ile birlikte Medinelilere dini anlatmanın derdine düşmüştü. Namaz kılıyor, Allah'ın (celle celâluhü)

⁴² İbn Sa'd, *et-Tabakat'ül Kübra*, I, 218.

⁴³ İbni Hacer, *el-İsabe*, I, 37-38; Muhammed Emin Yıldırım, *Hz. Peygamber'in (s.a.s) Albümü*, s. 394-395.

âyetlerini okuyor ve yeni gönüllere girmenin yollarını arıyorlardı. Bunun için Medine'yi ev ev, sokak sokak dolaşıyor, girdiği her yerde Allah'ı ve Resûlü'nü anlatıyordu.

Mus'ab (radiyallahu anı) *“Medenilere galebe ikna iledir...”* düsturuyla hareket ediyor ve davasını o kadar güzel temsil ediyordu ki, onu gören hayran kalıyordu. Zira onda sözden ziyade temsil vardı. O tam bir temsil kahramanıydı. İhlâsı, samimiyeti, alçakgönüllülüğü ve güzel ahlakıyla kısa sürede Medinelilerin dikkatini çekmişti.

Fakat bu mesele bu kadar kolay değildi. Fethullah Gülen Hocaefendi, sohbetlerin birisinde bu zorlukla ilgili Mus'ab'ı şöyle konuşturur: *“Başımda kılıçlar dönüyor, bıçaklar kinle, nefretle bileniyordu. Ama ben hâmimle birlikte Medine'de inandığım Allah'ı (celle celâluhü) anlatmaya çalışıyordum.”* Kimse kolay kolay teslim olmak istemiyordu zira... Bir farkla ki, yanına gelirken ellerinde kılıçla, mızrakla dikilenler, ayrılırken kalplerinde imanla dönüyorlardı.

Kendisine bir hışımla gelenlere *“Arkadaş önce beni dinle eğer anlattıklarım hoşuna gitmezse sonra istersen boynumu vur. Valla-hi sana mukabelede bulunmayacağım.”*⁴⁴ diyordu. Evet, bu kadar hayatı hafife alan ve bütün gayreti, insanlara hakikati anlatmak olan bir şahsiyet karşısında yavaş yavaş buzlar eriyor ve Hz. Mus'ab'ın (radiyallahu anı) etrafındaki iman halesi her geçen gün genişliyordu.

Üseyd ibn-i Hudayr:

“Bu Dine Girmek İsteyen Ne Yapmalı.”

Üseyd ibn-i Hudayr'ın babası Hudayr el-Katip, Evs kabilesinin reisiydi. Arapların önde gelenlerinden ve çok güçlü bir savaşçıydı. Şair onun için şöyle der:

⁴⁴ Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 482.

“Eğer ölümler heybetli birinden kaçacak olsaydı.
Kızıp hiddetlendiği gün Hudary'den korkardı.
(Ölümü) gece onu gizleyinceye kadar kovardı.
Ondan kurtulmak için (ölüm) kendine hep rahat bir yer arardı.”⁴⁵

Üseyd de, babasının cesaretini, makamını ve cömertliğini miras almıştı. Evs kabilesinin reislerindendi.

Mus'ab, Es'ad ibn-i Zürene (radiyallahu anhuma) ile birlikte kabileleri, evleri, toplantı yerlerini dolaşıyor her yerde âşina simalar arıyorlardı. Karşılaştıkları herkese kelime-i tevhid'i anlatıyorlardı.

Bir gün Es'ad, Mus'abı kendi akrabalarından olan Benî Abdil-Eşhel oymağından beni Zaferin evlerine doğru götürdü. Oradaki bahçelerden bir bahçeye girip *Merak* kuyusunun başına oturdular. Eslem kabilesinden bir cemaat da onların yanına toplandı. Mus'ab onlara Allah'ın âyetlerini okuyor ve tefsir ediyordu.⁴⁶

Sa'd ibn-i Muâz ve Üseyd ibn-i Hudayr de gelişmelerden rahatsız olmuşlardı. Artık buna bir son vermeliydiler. Zira dışarıdan bir yabancı gelmiş atalarından beri tapa geldikleri putları bırakıp tek ilah'a inanmaya çağırıyor ve kavminin zayıf olanlarının akıllarını çeliyordu. Onlar da kabilelerin reisleri olarak bir araya gelmiş meseleyi konuşuyorlardı.

Sa'd ibn-i Muâz, Üseyd ibn-i Hudayr'e “Evlerimize zayıflarımızı bozmak için gelen o iki kişiye git onları defet. Bir daha buraya gelmesinler. Biliyorsun Es'ad benim teyzemin oğludur. Ben ona karşı gelmekten korkarım yoksa ben gider onları kovardım.” der.

Bunun üzerine Üseyd, mızrağını yanına alarak doğruca yanlarına geldi. Onun geldiğini gören Es'ad la Mus'ab, olacakları tahmin edebiliyorlardı. Ancak onların derdi daha başkaydı; zira bir gönle iman otağ kurmuşsa o insan, kendini öldürmek isteyenlere bile hayat suyu vermeli, imanının farklılığını ortaya koyabilmeliydi.

⁴⁵ Halid Muhammed Halid, *Ricâlü have'r-Resûl*, s. 466.

⁴⁶ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, II, 95.

Es'ad, Mus'ab'ın kulağına eğilerek ona Üseyd'i tanıttı. Zira tebliğde muhatabı tanımak çok önemliydi. Üseyd, kavmin efendisiydi ve Mus'ab da ona göre konuşmalıydı.

Üseyd çok kızgındı. Hiddet ve şiddetle *“Ne diye buraya gelip zayıflarımızın aklını çeliyorsunuz. Eğer sağ kalmak istiyorsanız buradan çekilip gidin.”* dedi.

Mus'ab *“Biraz oturup dinlemez misin? Şayet hoşuna giderse kabul edersin. Hoşlanmazsan, o zaman biz senin istediğini yaparız.”* dedi.

Akıllıca bir cevaptı. Buna karşı insafli davranmak gerekliydi. Zira Üseyd, muhakemesi yerinde, akıllı ve zeki bir insandı. Mus'ab'ın sadece kendinde olanı sunma gayretini gördü ve Mus'ab onu sadece dinlemeye çağırıyordu. Sonucu belli olan bir durum vardı ortada; dinlese de değişen bir şey olmayacaktı. Öyleyse ne zarar gelirdi ki? Hoşlanırsa ne âlâ... Hoşlanmazsa zaten bırakıp gideceklerdi. Mızrağını yere sapladı ve oturup Mus'ab'ı dinlemeye başladı.

Mus'ab anlatmaya başladı. Âdeta ağzından hikmetler çağlıyordu. Kur'an'dan henüz birkaç âyet okuyup tefsir etmişti ki, Üseyd'in yüzündeki ifadeler değişmeye başlamıştı. Çok etkilenmişti. Üseyd de teslim olmak üzereydi. Yüzündeki ifadeler, kalbindeki değişimin müjdesini çoktan vermişti. O konuşmadan etrafındakiler artık teslim olduğunu anlamışlardı. Daha Mus'ab sözünü bitirmeden araya girerek:

– *Ne müthiş şey bu... Ne güzel sözler bunlar...* ardından da ilave etti:

– *Bu dine girmek isteyen ne yapmalı?*

Bunun üzerine Mus'ab ona, elbiselerinin temiz olmasından, kelime-i tevhidden ve namazdan bahsetti.

Üseyd, bir müddet onlardan ayrıldı. Biraz sonra gelirken ıslak saçlarından damlalar dökülüyordu. Üseyd inanmıştı ve gönlünden gele gele kelime-i şehadeti getirdi. İman onu o denli hızlı değiştirmişti ki, daha oracıkta bu güzelliği dostu Sa'd'a da ulaştırma telaşına düşmüştü. Ve Mus'ab'a:

– Birisi var ki, şimdi gidip onu sana göndereceğim. Eğer o iman ederse bu belde de iman etmedik kimse kalmaz, deyip Sa'd'ın yanına gitti.⁴⁷

Sa'd İbn-i Muâz da İman Halesine Giriyor...

Üseyd, Sa'd ibn-i Muâz'a gitmek üzere oradan ayrıldı. Dinlediklerini bir şekilde Sa'd'a da dinletmeliydi. Biliyordu ki, inanması için Mus'ab'ı dinlemesi yeterliydi. Zira arkadaşını çok iyi tanıyordu. O makul birisiydi ve makul olan bir şeye hayır demeyeceğini biliyordu. Bir taraftan en samimi dostunun da bu güzellikten geri kalmaması gerektiğini düşünüyor diğer taraftan da eğer Sa'd da Müslüman olursa kabilesinden Müslüman olamadık kimse kalmayacağını düşünüyor ve Medine'de İslâm'ın hızlı bir şekilde yayılacağını hesabını yapıyordu. Bu duygularla Sa'd'ın yanına vardı.

Duygu ve düşünceleri âdeta yüzünden okunuyordu. Onu, Mus'ab'ı kovmak için gönderen Sa'd ve yanındakiler “*Vallahi o gitmediği gibi gelmiyor.*” diyorlardı.

Onların yanına vardığında Sa'd:

– Ne yaptın, diye sordu. Üseyd:

– Vallahi, o iki adamla konuştum. Problem edilecek hiçbir yanırları yok. Önce onları kovdum. “İstediğini yaparız.” dediler. Onlarda herhangi bir inat görmedim, dedi ve Sa'd'ın da oraya gitmesi için şunu ekledi:

– Benî Hârise, sana hakaret etmek ve Es'ad ibn-i Zürrare'yi öldürmek için oraya gidiyorlarmış. Ey Sa'd onun teyzenin oğlu olduğunu biliyorlar. Sana verdikleri sözü bozup, ihanet edecekler.⁴⁸

Maksadı Sa'd'ı Mus'ab'a göndermekti. Yani; “İpler bizim elimizde istediğimiz zaman onları kovarız. Ama bir de sen onlarla bir

⁴⁷ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 95-96; Halid Muhammed Halid, *Ricâlü have'r-Resûl*, s. 38; Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 482-483.

⁴⁸ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 96-97; Halid Muhammed Halid, *Ricâlü havle'r-Resûl*, s. 469-470.

görüştün.” demek istiyordu. Zira hakikate ulaşması için vasıtasız vuslata ihtiyaç vardı.

Sa'd:

– *Vallahi senin bir şey becereceğini zannetmiyorum.* Deyip kızgın ve hiddetle mızrağını aldı. Mus'ab ile Es'ad'a gitmek üzere yola çıktı.

Sa'd kavminin efendisiydi. Hem de öyle bir efendiydi ki, daha sonraki dönemlerde Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) insanların kendisine ayağa kalmasına müsaade etmemesine rağmen Sa'd, bir meclise girdiğinde “*Kalkın efendiniz geldi.*” buyurarak onları ayağa kaldırırdı.⁴⁹ Evet Sa'd, böyle bir kargaşaya müsaade edemezdi. O yabancıyı diniyle birlikte Medine'nin dışına atmak ve Medine'yi huzura kavuşturmak gerekiyordu. Üseyd bunu başaramamış iş kendisine kalmıştı. Sinirden damarları şişmiş, patlayacak gibi olmuştu. Oraya vardığında önce teyzesinin oğlu Es'ad'a çıkıştı:

– *Aramızda akrabalık olmasaydı elimden kurtulamazdın,* diyordu.

Mus'ab'a da tehditler savurarak haykırdı bir müddet. Sinirleri yatışacak gibi değildi.

Mus'ab'ın tavrında ise, hiçbir değişiklik yoktu ... yine aynı olgunluğu sergiliyordu. Zira ölüm endişesi taşı mıyordu o ... Kendisini öldürmeye gelenlere bile hayat vermenin fırsatını yakalamaya çalışıyordu:

– *Ne olur bir dinle! Şayet hoşuna giderse kabul edersin. Hoşlanmazsan, işte o zaman istediğini yaparsın, hiç tereddüt etmeden boyunumu vurabilirsin,* dedi sükunetle.

Bu sözler Sa'd ibn-i Muâz'ı eritmeye yetmişti. Biraz sonra kendisini meleklerin teşyi edeceği makamlara yükseltecek hâleyle oturdu. Ve:

– *Haklısın,* deyip mızrağını bir kenara koydu ve Mus'ab'ı dinlemeye başladı.

⁴⁹ İbn Esîr, *Üsdü'l-Ğabe*, II, 462.

Daha sözün başında Mus'ab'ın besmelesine vurulmuştu! Yüzüne nur üstüne nur doğuyordu. Söz bitip nihayete ermeden o da Üseyd gibi sormaya başlamıştı:

– *Bu dine girip teslim olmak istediğiniz zaman ne yapıyorsunuz?*
Zira o da teslim-i silah etmişti.

Aynı şeyleri ona da anlattı Mus'ab:

– *Gusül, temizlik, kelime-i tevhid ve namaz...*

Sa'd ibn-i Muâz da gönlünün derinliklerinden gelerek kelime-i tevhidi haykırdı. Evet Sa'd da Mus'ab ibn-i Umeyr'in önünde diz çökmüş ve Müslüman olmuştu. O günün Medine'sinde Hz. Ömer'in (*radiyallahu anh*) Mekke'de Müslümanlığı kabulüne benzer bir coşku meydana getirmişti Sa'd ibn-i Muâz'ın Müslümanlığı. Yankısı en kısa zamanda civar kabile aşiretlerinde de makes bulan bir hadise oldu.⁵⁰

İşte hakperestlik buydu. Her şey ortadaydı ve doğruyu bulduğu yerde almak, onun için de ayrı bir meziyetti. Zira küfrün mazeret üretecek bir tarafı yoktu ... kalmamıştı, olamazdı da artık ... O da, Mus'ab'ın dizinin dibinde, kavminin kalbini çözecek anahtarı arama peşine düşecekti. Zira iman bir kalbe girdi mi aynı zamanda ona bir vazife de yüklüyordu. Çocukların oynadıkları “Elim sende” oyunu gibi, kendine geçen eli bir an önce bir başkasına ulaştırmanın telaşına düşürüyordu. İşte Sa'd'da da böyle bir telaş başlamıştı.

Sen Bizim Efendimizsin ...

Üseyd'in içine düşen kor, Sa'd'ın da içine düşmüştü. O da gittiği gibi dönmüyordu. Dönerken kavmini düşünüyor. Zira yalnız kurtulmak geminin kaptanına yakışmıyordu. Ne yapıp edip kabilesini de bu karanlıktan kurtarmalıydı. Bu kavmine karşı vefanın gereği idi. Bunun için doğruca kavminin arasına gitti.

⁵⁰ M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, II, 224.

Onun halini uzaktan görenler gittiği gibi gelmediğini çoktan fark etmişlerdi bile.

Meraklı bakışlara bir şeyler denilmeliydi. Kabilesinden bir tek fire bile vermeye niyeti yoktu. Önce onlara:

– “Beni aranızda nasıl bilirsiniz?” diye bir soru sorup dikkatlerini çekti. Onlarda hep bir ağızdan:

– *Sen bizim efendimizsin, bizim en lütufkârımızsın ve reyce en üstünümüzsün*, dediler.

Sa'd, konumunu iman adına bir krediye çevirmek istiyordu:

– *Şayet Allah ve Resûlü'ne inanmazsanız kadın-erkek, küçük-büyük hiç birinizle konuşmayacağım.*

Üseyd gibi Sa'd gibi efendileri bir şeye evet diyecekler de arka- larındakiler bundan geri mi kalacaklardı? Efendileri nereye onlar da oraya... Zaten Medine ehli birbirine bakıyordu. Bugüne kadar önlerinde rehberlik yapanlar gidip teslim olmuşlarsa, onlara da arkada kalmak yakışmazdı. İki üç ailenin dışında bütün “Benî Abd-i Eşhel” teslim olmuş ve ensar olma şerefine nail olmuşlardı.

Amr İbn-i Cemuh da Evindeki Putu Kırıyor

Amr ibn-i Cemuh, Benî Seleme'nin ileri gelenlerinden yaşlı bir kişiydi. Ayağı sakat zor yürüyordu. Hayatı boyunca hep putlara tapmış onlara çok saygı göstermişti. Evinde kendisine Menat adını verdiği ağaçtan bir put yaptırmış günlük olarak ona ibadet ederdi. Onu temiz tutar, güzel kokular sürer ve evinin başköşesinde bulundururdu. Gece yatağına girmeden onun karşısına geçer onu ta'zim ettikten sonra yatağına girer, sabahleyin kalktığında yine ondan medet umardı.

Amr'ın oğlu Muâz ibn-i Amr ibn-i Cemuh yine Benî Seleme'nin gençlerinden Muâz ibn-i Cebel diğer Benî Seleme'nin bütün gençleri gibi Mus'ab'ın yanında iman etmişlerdi. İman etmiş ve eline aldıkları bu meşaleyi kabilenin diğer üyelerine de ulaştırmak için âdeta yarışa girmişlerdi.

Muâz ibn-i Amr, en yakınından, babasından başlamalıydı. Zira kendisi İslâm'ın aydınlığına ulaşmış ama babası hâlâ müşrik olarak karanlık içinde yaşıyordu. Bu sefer babaya mürşid olma işi oğula düşmüştü. Ancak bunu babasına nasıl anlatacaktı. Karşısına çıksa Mus'ab'dan öğrendiklerini babasına anlatsa acaba kabul eder miydi? Ters tepebilirdi ne de olsa o bir babaydı ve oğlundan nasihat dinlemek istemeyebilirdi. Onun başka bir yol denenmeliydi.

Bir gece Muâz ibn-i Amr ile Muâz ibn-i Cebel, Amr uyurken putunu alıp bir çöplüğe atıverirler. Amr sabahleyin uyanıp yanı başında putunu göremeyince büyük bir telaşla onu aramaya koyulur ve nihayet onu bir çöplükte bulur. Putunu alır, yıkar, temizler, itina ile eski yerine koyar. Ertesi gece Amr yine uyurken tekrar putunu alıp aynı çöplüğe atarlar. Sabahleyin yine putunu yerinde bulamayan Amr, aynı çöplüğe gider onu orda bulur, tekrar yıkayıp, temizleyip, güzel kokular sürerek yerine koyar. Gençler yılmıyorlardı, kendisini bile koruyamayan bir tahta parçasının Amr'ı koruyamayacağına anlayana kadar Amr'ın peşini bırakmayacaklardı. Nitekim geceleyin üçüncü sefer yine putu çöpe atacaklardı. Ancak bu sefer Amr da kendine göre bir tedbir almıştı. Kılıcını putun boynuna asarak:

– *Vallahi bunu sana kim yapıyor bilmiyorum. Eğer sende bir hayır varsa bu kılıçla kendini korursun, deyip uykuya daldı.*

Gençler bu sefer putun boynundaki kılıcı alıp, bir köpek leşine sarıp Benî Seleme'nin kuyularının birisine attılar.

Ertesi sabah putunu yerinde bulamayan Amr, öfkeyle onu aramaya başladı ve onu bir köpek leşine sarılı bir şekilde bir kuyuda buldu. Buldu ama nihayet kendine gelmişti, aklını başına toplayabilmiş, yıllarca taptığı putun aslında kendini bile korumaktan aciz olduğunu anlamıştı:

– *Sen ilah olsaydın köpek leşiyle birlikte bu pislik dolu çukurda*

bulunmazdın, der ve o da iman etme şerefine nail olur.⁵¹ İman eder şehadet mertebesine ulaşmaya, cennette o eğri ayağı düzelmiş mesûdane sonsuz bir hayatı yaşamaya liyakat kesbeder.

Bırakınız Babanız da Cihad Etsin ...

Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi, vaazların birisinde Amr ibn-i Cemuh'un şehadetini şöyle ifade eder: Uhud Savaşı hazırlıkları yapıldığı sırada Amr ibn-i Cemuh da savaşa katılmak ister. Fakat çok yaşlı olduğundan çocukları babalarının katılmasını arzu etmezler ve Efendimiz'in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) huzuruna çıkıp:

– Yâ Resûlallah! Bu bizim babamızdır bunu bilirsiniz, yaşlıdır, hayata ait vazifelerini yapmıştır, nura ermiştir, kurtarıcısını bulmuştur. Bundan sonra bunun cihada gitmesi düşünülmemelidir. Müsaade ederseniz biz cihada gidelim o evde kalsın.

Cihadda ölüm herkese mukadder evde birinin kalması lazım, beş on kişilik aileye bakacak, onlara nezaret edecek birinin kalması lazımdır.

Seke seke Resûlullah'ın yanına yaklaşan, O'nu çok geç tanımış fakat çok iyi tanımış Amr ibn-i Cemuh ağlamalı bir hava içinde:

– Yâ Resûlallah! Şu çocukların haline bak. Bırakmıyorlar ki, Allah yolunda cihad edeyim, bırakmıyorlar ki, şu eğri ayaklarla cennette doğrulmuş olarak gezme şerefine nail olayım.

Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*), bu iki büklüm yaşlı insanın gönül-den arzusunun önüne geçmek istemiyor. Evlatlarına işaret buyuyor:

– *Bırakınız babanız cihada iştirak etsin.*

Gidilecek savaş çetin bir savaştır. Orada nice gençler doğramıştır, nice babayiğitler hâk ile yeksân olmuştur. Amr ibn-i Cemuh da bu savaşa iştirak edip en ön cephede savaşanlardandır. Ve müşrikler tarafından da ilk fırsatta şehit edilir.

⁵¹ Bkz. İbn-i Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, II, 113-114, Hüseyin Algül, *İslam Tarihi*, I, 273-274.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem), olup bitenlerden zahiren haberi yoktur. Biraz sonra mübarek gözlerini ufka diker ve etrafındaki ashâbına:

– *Ben şu anda Amr ibn-i Cemuh'u eğri ayağı düzelmiş cennette gezerken görüyorum.* Ashâb anlar ki, Amr ibn-i Cemuh şehit oldu.

Evet hayatının büyük bir kısmı puta tapmakla geçiren Amr'a Allah (celle celâluhû), hayatının son demlerinde iman nasip etmiş ve şehadet mertebesinde onu cennetine almıştı.

İlk Cuma

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) ilk elçisi Mus'ab, benzersiz bir şekilde başarılı olmuş, bu işe ne kadar ehil olduğunu ve Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bu konuda kendisini seçmekle ne kadar isabet buyurduğunu ispatlamıştı. İslâm'ın ışığı Medine'de hemen hemen her eve girmiş ve âdeti bütün gönülleri fethetmişti. Nur artık Medine'nin dışına da taşmaya başlamıştı. Etraftaki kabilelere de gidiyor ve onlara da aynı güzellikleri taşıyordu. Zira Efendiler Efendisi (sallallahu aleyhi ve sellem) de aynısını yapmış, bir taraftan Mekke'ye hitap ederken diğer taraftan da etraftaki kabilelere açılıp onlara da İslâm'ı anlatmayı ihmal etmemişti. O'nu temsil eden Mus'ab da farklı davranmamalıydı ve zaten o da bunu yapıyordu.

Medine'de büyük bir cemaat teşekkül etmişti. Artık cemaat olmanın gereği yerine getirilmeliydi. Es'ad ibn-i Zürene, toplu namaz kılma teklifinde bulunmuştu. Mus'ab, da, nasıl davranılması gerektiği konusunda Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) sormak üzere bir mektup yazmıştı. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona cevaben Cuma namazını tarif ediyordu. Onlar da, Sa'd ibn-i Hayseme'nin evinde bir araya gelip ilk defa Cuma namazı kılacaklardır. Bu Medine'de kılınan ilk Cuma namazıydı.

Abdurrahman ibn-i Kâ'b ibn-i Mâlik'ten rivayet edildiğine göre: *"Babam Kâ'b ibn-i Mâlik gözünü kaybetmişti. Ben ona öncülük edip sürekli onu Cuma'ya götürüp getirirdim. O her ezanı işittiğinde*

Ebû Ümame Es'ad ibn-i Zürrare'ye dua ederdi. Bir gün içimden babamın bu şekilde Es'ad'a neden dua ettiğini sormuyorum ki, dedim. Nihayet yine bir Cuma günü onunla çıkarken Cuma ezanı okunduğu sırada aynı duayı yapıp istiğfar etti. Bunun üzerine dedim ki:

– Babacığım sana ne oluyor ki, her Cuma ezanı dinlediğinde Es'ad ibn-i Zürrare'ye dua ediyorsun? Dedi ki:

– Oğulcuğum, Medine'de Hezmün-Nebit'de⁵² Benî Beyâze semtinde bizleri ilk toplayan o oldu. O semte Haki' el-Hadmât denilir. Dedim ki:

– O vakit kaç kişiydiniz? Dedi ki:

Kırk kişiydik.⁵³

Böylece birçok meselede ilki yaşayan Mus'ab, Cuma namazını da ilk kıldırان kişi olmuştu.

İkinci Akabe Biatı

Bir taraftan Allah Resûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*), durmadan, dinlenmeden hak ve hakikatı anlatıyor diğer taraftan da O'nun sadık til-mizleri değişik yerlere dağılıp kendi gayretine denk bir gayretle hak ve hakikatı neşretmeye çalışıyorlardı. Cihan bu meşalelerin tutuşturulduğu nurlu kalplerle apaydın olacaktı. Zaten Mus'ab'ı Medine'ye, Talha'yı Dûmetü'l-Cendel'e ve daha sonraki yıllarda Berâ ve Halid'i Yemen'e sevk eden aynı duygu ve düşünce değil miydi?⁵⁴

Aradan bir yıl geçmiş yine hac mevsimi gelmişti. Yıl miladî 622. Medine'den Mekke'ye hac ibadeti için yönelenler arasında Mus'ab ve ikisi kadın olmak üzere toplam yetmiş beş Müslüman vardı. Mus'ab, hem hac ibadetini yapmak hem de Efendimiz'e (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Medine'deki son durumu arz etmek üzere Evs ve Hazreç'ten Müslümanlarla birlikte Mekke'ye gidiyordu. Efendimiz'e (*sallallahu*

⁵² Medine'nin dışında bir yer.

⁵³ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 94-95

⁵⁴ M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, II, 225.

aleyhi ve sellem) Medine'den topladığı bahar çiçeklerini hediye edecekti. Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Mekke'ye varılmıştı. Mekke hâlâ mütemerrid günlerini yaşıyordu. O gün için bu kadar kalabalığın Kâbe'ye gelip Efendimiz'le (sallallahu aleyhi ve sellem) yüz yüze görüşmesi Mekke'nin kaldırabileceği bir şey değildi. Müşriklerin dikkati çekilmemeli, tedbirli davranılmalıydı. Onun için aralarında Ka'b ibn-i Mâlik ve Berâ ibn-i Ma'rûr'u seçip Mescid-i Haram'a Efendimiz'le (sallallahu aleyhi ve sellem) görüşmek üzere gönderdiler. Berâ ibn-i Ma'rûr, yolda gelirken gördüğü bir rüya üzerine kible konusunda yanındakilerle ihtilafa düşmüş ve Mescid-i Aksa yerine Kâbe'ye yönelerek namaz kılmaya başlamıştı. Fakat beraberindekiler, onun yanlış yaptığını Şam'a doğru dönmesi gerektiğini söylüyorlardı. Bu konuyu da çok merak ediyor bir an önce Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) sormak için sabırsızlanıyordu.

Ne var ki, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hiç görmemişlerdi, şekil itibariyle hiç tanımıyorlardı. Karşlarına çıkan bir Mekkeliye onu soruyorlardı:

– Sizler, O'nun amcası Abbas'ı tanır mısınız?

– Evet tanıyoruz. Zaman zaman ticaret maksadıyla Medine'ye gelir.

Öyleyse Kâbe'ye gidin. Onun yanında oturan kişidir.

Büyük bir heyecanla Kâbe'ye vardılar. Hz. Abbas diz çökmüş oturuyordu; yanında da insanlığın iftihar tablosu vardı. Yanlarına gelip selâm verdiler. Onların bu candan selâmına karşılık verdikten sonra amcası Hz. Abbas'a dönerek:

– Bunları tanıyor musun?

– Evet, diyordu Hz. Abbas. “Bu Berâ ibn-i Ma'rur; kavminin efendisi! Şu da Ka'b ibn-i Mâlik!” (Ka'b: “Vallahi O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) ‘Şair Malik mi?’ deyişini Hz. Abbas'ın da ‘Evet.’ deyişini hiç unutmam.” der.⁵⁵

⁵⁵ İbn Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 100-101.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tebessüm ediyor, mübarek yüzünde güller açıyordu. Diğer arkadaşlarının da selâmlarını söyledikten sonra nasıl ve nerede buluşacaklarını sordular.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yine Mina'da Akabe denilen yerde buluşmayı uygun gördü. Medineli müşriklerin de dikkatini çekmemek için onlardan ayrılırken gece yarısı ve küçük gruplar halinde toplanılmasını emretti. Talimatları aldıktan sonra arkadaşlarının yanına gelip herkesi haberdar ettiler.

Nihayet gecenin yarısı geçip vuslat vakti gelince, kimseye hissettirilmeden Akabe'de büyük buluşma gerçekleşti. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında yine amcası Hz. Abbas vardı. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir anda karşısında yetmiş beş kişiyi görünce çok sevinmiş, Allah'a hamd etmişti. Zira tam on üç yıldır 'Neredeyse kendini helak edecek'⁵⁶ derecede gayret göstermesine rağmen Mekke, davetine bu kadar icabet etmemişti. Mekke'de çekilen sıkıntılar âdeta Medine'de rahmet olup yağmıştı. Burada mevsim her ne kadar kış olsa da Medine'de bahar çoktan başlamıştı ve bahar çiçeklerinden tam yetmiş beş tanesi O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) karşısında duruyordu.

Mus'ab ibn-i Umeyr bir yıllık zaman zarfında Medine'de yaşananları Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) anlatıyor ve O'na (sallallahu aleyhi ve sellem) asıl müjdeyi veriyordu. Allah'ın (celle celâluhû) kendilerine bahşettiği nimetleri anlatırken çok duygulanıyordu:

– Medine'de içinde İslâm'ın konuşulmadığı hiçbir ev kalmadı Yâ Resûlallah", dedi büyük bir mahcubiyetle. Zira bir belde inanana bir gönlün olması, dava anlamında oranın fethi anlamına geliyordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) hedef göstermiş, Mus'ab da mesajını almış, Allah'a giden yolda yardımcı olarak üzerine düşeni yapmış, havariliğini âdeta semeresiyle göstermişti.

⁵⁶ Şuarâ Sûresi, 26/3.

Medine'den Davet Var

Efendimiz'den (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bir talepleri vardı Medinelilerin. O'nu Medine'ye davet ediyorlardı. Zaten durum ortadaydı. Medine'ye gelmesi için birçok sebep vardı. Kendilerinin Efendimiz'e (*sallallahu aleyhi ve sellem*), Efendimiz'in de huzurlu ve güvenli bir yere ihtiyacı vardı. Orada Müslümanlar rahatlayacak, dinlerini diledikleri gibi yaşayabileceklerdi.

Medineliler bir an önce ensar olmaya âdeta can atıyorlardı. Ancak ensar olmanın bir bedeli olmalıydı. Tam bu noktada Hz. Abbas söze girdi:

– Ey Hazreç topluluğu!⁵⁷ Bildiğiniz gibi Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bizdendir. Bütün sıkıntılara rağmen onu koruyoruz. O millet ve memleketi içinde izzet ve emniyet içindedir. Ancak şu anda O, sizin arınıza katılmak ve sizinle birlikte sizin beldenize gelmek istiyor. Şayet O'nu koruyabileseniz bu işe evet deyin; yarın O'nun karşısına çıkıp da muhalefet edenlere karşı O'nu can ve malınızı koruduğunuz gibi koruyacaksanız diyecek bir şey yok. Ancak, eğer buradan ayrıldıktan sonra O'nu yalnız bırakacak, düşmanlarının eline teslim edecek ve O'nu incitecekseniz, şimdi den bu işten vazgeçin ve yine O'nu bize bırakın.

Hız. Abbas, onlara neye evet dediklerini idrak ettiriyordu. Maksadı meselenin ciddiyetini kavramalarını sağlamak ve iradî olarak yeğenine sahip çıkmalarını temin etmektir. Zira belli ki artık, yeğeni ile ayrılık gözüktüyordu ve elbette O'nu, koruyup kollama konusunda kesin bir kararlılık göstermeden başkalarına teslim etmek olmazdı.

Ancak Medineli Müslümanlar bizzat Efendimiz'in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) konuşmasını istiyorlardı:

– Yâ Resûlallah! Rabbin ve kendin için bizden ne istiyorsun, diyorlardı.

⁵⁷ O dönemde Araplar Medineli Evs ve Hazreç kabilelerinin ikisine de Hazreç diyorlardı. Bkz. İbn-i Hişam, *es- Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 103.

Sözü bu sefer Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) aldı; önce Allah'a hamd edip Kur'ân dan âyetler okudu. Daha sonra İslâm'ın genel bazı konularından bahsettikten sonra şunları söyledi:

– *Huzurlu olduğunuz zamanlarda da sıkıntıya düştüğünüz zamanlarda da bana mutlak itaat etmenizi istiyorum; yine sıkıntı ve bolluk anlarınızda infakta bulunacaksınız!*

O'na hiçbir şeyi ortak koşmadan ibadet edecek; namazınızı kılıp zekâtınızı vereceksiniz!

İyiliği emredip kötülükten nehyedici olacaksınız!

Sürekli Allah için adım atacak ve birilerinin sizi kınamasından endişe duymayacaksınız!

Sizin aranızda geldiğimde, çoluk-çocuğunuzu ve hanımlarınızı koruyup kolladığınız gibi Beni de koruyacak ve yardım edeceksiniz, buyurdu.

Berâ ibn-i Ma'rûr, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) elinden tutup:

– Evet, seni hak ile gönderene yemin olsun ki, ehlimizi koruduğumuz gibi seni de koruyacağız. Sana söz veriyor ve biat ediyoruz yâ Resûlallah! Allah'a yemin olsun ki bizler, harp nedir bilen, eli silah tutan bir topluluğuz ve bu özelliğimiz bize atalarımızdan miras kaldı.

Ben Sizden Bir Parçayım, Siz de Benden Bir Parçasınız...

Bu arada Ebu'l-Heysem ileri atıldı. Belli ki onun da diyecekleri vardı:

– Yâ Resûlallah! Bizimle orada bir kavim arasında husumet var ve onlarla sürekli savaşıyoruz. (Yahudileri kastediyordu) Şayet size Allah zafer ihsan etse ve bu iş artık herkes tarafından kabullenilmeye başlansa, o zaman Sen, bizi bırakıp da yeniden Mekke'ye döner misin?

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tebessüm ederek şöyle buyurdu:

– *Hayır, bilakis kanınız kanımdır. Hareminiz haremimdir. Ben*

sizdenim, sizler de bendensiniz. Sizin savaştıklarınızla savaş eder, barış yaptıklarınızla da barış yaparım.

Şimdi mesele biraz daha da netleşmişti. Es'ad ibn-i Zürene de ileri atılıp Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) elinden tutmuş benzeri şeyler söylüyordu. Artık her şey tamamdı. Son olarak:

– Şayet bizler, ahdimize vefa göstersek, bunun karşılığında bize ne var, diyorlardı.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tereddütsüz bir şekilde:

– Cennet, diyordu.

– Uzat yâ Resûlallah ellerini, sana biat edeceğiz, diyorlardı.⁵⁸

Böylelikle teker teker gelip Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) elini sıkıp biat ediyorlardı. Nesîbe binti Ka'b ve Esmâ binti Amr uzaktan işaretle bulunmuş ve böylelikle biat tamamlanmıştı.

Bu sırada Mina'dan bir ses yankılandı:

– Ey Cebâcib⁵⁹ ahalisi, Muhammed ve O'nunla birlikte hareket eden şu mezmum sâbiûllerden haberiniz var mı? Sizinle savaşmak için el sıkışıp anlaştılar.

Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

– Bu Ezebbül-Akabe'dir. Akabe'nin şeytanıdır, buyurdu. Ardından: “Ey Allah'ın düşmanı! Vallahi sana da zaman ayıracak, senin de işini bitireceğim.” dedi ve ensara dönerek, herkesin konakladığı yere geri dönmesini daha sonra da beldelerine gitmelerini emir buyurdu.⁶⁰

Artık Mekke seferi hedefine ulaşmış ve Medineli Müslümanlar büyük bir sevinçle memleketlerine dönerlerken, davet ettikleri Mekkeli muhacirleri beklemeye koyulacak ve onları güzel ağırlayabilmenin hazırlıklarına başlayacaklardı. Zira kolay değildi. Yaklaşık

⁵⁸ Bkz. İbn-i Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, II, 99-104; Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 489-494; Salih Suruç, *Peygamberimizin Hayatı*, I, 404-406.

⁵⁹ Cebâcib, Mekke'nin dağları veya çarşıları yahut Minâ'daki kurban kesim yeridir ki oraya kesilen hayvanların içkembeleri atılırdı.

⁶⁰ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, II, 109.

yüz seksen aile bekleniyordu. Ama bir kere söz verilmişti ve bundan dönüş yoktu. Ensar olmanın nusretini Allah'tan bekliyorlardı.

Medine'ye Hicret'in Başlaması

Akabe biatlerinden sonra Medine'nin İslâm'ın ikinci yurdu olacağı anlaşılmıştı. Bir taraftan Mekke, müşriklerin sürekli artan baskı ve işkencelerinden yaşanmaz bir yer haline gelmişti diğer taraftan da Medineli Müslümanlar, Mekkelilere kucak açmış ve onları dört gözle bekliyorlardı. Ancak hicret için henüz müsaade gelmemişti.

Aradan birkaç gün geçmişti ki, Cibrîl-i Emin gelmiş ve hicret iznini getirmişti. Bir de Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle bir rüya gördüğünü Müslümanlara anlatmıştı: “Şüphesiz ki ben kendimi, Mekke'den çıkıp da hurma ağaçlarıyla kaplı bir şehre hicret ediyorken gördüm; önceleri bu şehrin Yemâme veya Hecer olduğunu zannettim, ama anladım ki, o şehir Yesrib'dir.”⁶¹

Artık izin gelmişti. Demek ki, zulüm bitecek hayat bundan sonra daha salim ve emniyetli bir belde Medine'de devam edecek, din artık huzur içinde bütün erkanıyla yaşanacaktı. Haberi alan Müslümanlar sevinç içinde hicret hazırlıklarına başlamışlardı. Ancak hicret ederken kayıpların yaşanmaması için müşrikler ürkütülmemeliydi. Bunun için Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Müslümanlara sessiz, temkinli ve küçük gruplar halinde hicret etmelerini sıkı sıkı tembih etmişti.

Peygamber Efendimiz'den (sallallahu aleyhi ve sellem) izin ve tavsiyeler alan Müslümanlar birer ikişer veya küçük gruplar halinde Medine'nin yolunu tuttular...

Meselenin farkına varan müşrikler bir taraftan yolları tutup Müslümanların hicret etmelerine engel olmaya çalışıyor diğer taraftan da Medine'ye gidip Evs ve Hazreçlileri tehdit edip onları

⁶¹ Buhari, *Sahih*, III, 1326; Müslim, *Sahih*, IV, 1779.

kabul etmeleri durumunda en büyük düşman olarak karşılarında kendilerini bulacaklarını haykırıyorlardı.⁶²

Müslümanlar çok büyük sıkıntılar içinde hicret etmeye başlamışlardı. İlk hicret eden Benî Mahzun kabilesinden Ebû Seleme ve hanımı Ümmü Seleme idi. Asıl adı Abdullah ibn-i Abdi'l-Esed olan Ebû Seleme, önceleri Habeşistan'a hicret etmiş daha sonra geri gelmiş fakat müşriklerin sürekli artan baskısına dayanamamış ve Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) hicret müsaadesini duyar duymaz hemen yola koyulmuştu. Şehrin dışına henüz çıkılmıştı ki, Ümmü Seleme'nin akrabaları yollarını keserek Ümmü Seleme'yi alıkoydular. Bunun üzerine Ebû Seleme'nin akrabaları da bu sefer: "Mademki Ümmü Seleme'yi alıkoyuyorsunuz; o halde biz de oğlunu size bırakmayacağız." deyip Seleme'yi annesinin elinden almışlardı. Böylece üç kişilik aile üçe bölünmüştü; anne Ümmü Seleme; kendi kabilesi tarafından hapsedilmiş, baba Ebû Seleme, Medine'ye hicret etmiş ve oğul Seleme ise Benî Mahzun kabilesinde kalmıştı. Ümmü Seleme bundan sonrasını şöyle anlatır: *"Ben her sabah çıkıyor, vadide oturuyor ve devamlı akşama kadar ağlıyordum. Bu durum bir seneye kadar devam etti. Nihayet amcaoğullarımdan biri halime acıdı ve Benî Muğire'ye: Şu bîçare ve miskin kadına artık acımıyor musunuz? Onunla kocasının ve çocuğunun arasını ayırdınız."* dedi. Bunun üzerine bana acıyıp dersen kocana gidebilirsin dediler. Bu haberi duyan Benî Mahzun kabilesi de çocuğumu bana teslim ettiler. Ben de hiç vakit kaybetmeden kocama kavuşmak üzere Medine yoluna koyuldum. Yolda Osman ibn-i Talha'ya rastladım. Osman ibn-i Talha bana:

- Nereye gidiyorsun ey Ebû Ümeyye'nin kızı, diye sordu.
- Medine'ye kocama gitmek istiyorum.
- Seninle hiç kimse yok mu, dedi.

⁶² Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 499.

– Hayır, vallahi, ancak Allah ve işte bu oğlum var, dedim. Bunun üzerine:

– Seni terk etmek olmaz, deyip beni Medine'ye kadar getirdi ve kocama teslim edip Mekke'ye geri döndü.⁶³

Evet, o gün Medine'ye hicret etmek için yardım, evlattan ve maldan feragat etmek gerekiyordu. Ve o gün muhacirler bu fedakârlığın en büyüğünü ortaya koyuyorlardı. Vakıa günümüzde de dünyanın dört bir tarafına Allah rızası için hicret edenler var. Günümüzün şartları içinde bazı sıkıntılara da katlanılıyor fakat bu sıkıntılar Ashâb Efendilerimizin hicret ederken çektikleri sıkıntıların yanında sözü bile edilmez.

Süheyb bütün malını onlara bırakarak hicret ediyor, Ayyaş, Ebû Cehil tarafından eli kolu bağlanıp sürüklenerek tekrar Mekke'ye geri getirilip hapsediliyor ve daha niceleri çeşitli sıkıntılarla hicret ediyorlardı. Ancak nihayetinde Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*), Hz. Ebû Bekir (*radiyallahu anhu*) ve ailesi, Hz. Ali (*radiyallahu anhu*) ve birkaç zayıf Müslümanın dışında Mekke'de Müslüman kalmamış hepsi bir şekilde Medine'ye hicret etmişlerdi.⁶⁴

Dâru'n-Nedve'de Korkunç Karar

Müslümanların bir bir Medine'ye hicret etmeleri, Evs ve Hazrec'in onlara gönülden sahip çıkmaları müşrikleri iyice telaşlandırmıştı. Çünkü Evs ve Hazrec savaşçı birer kabileydiler. Müslümanların da onlara katılmalarıyla hem onlar hem de Müslümanlar önü alınamayacak güce kavuşacaklardı. Aynı zamanda yaz ve kış yaptıkları ticaret yolculuklarında ileride onları kendileri için potansiyel bir tehlike görüyorlardı. Yine Müslümanların Medine'de kendi kontrolleri dışında zamanla çok güç kazanıp intikam alacak olmaları fikri müşrikleri iyice telaşa düşürmüştü. Bir an önce kalıcı bir çözüm bulunmalı ve bu meseleye son nokta

⁶³ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, II, 130-131.

⁶⁴ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 160.

konulmalıydı. Bunun için her zaman toplantı yaptıkları *Dâru'n-Nedve'*de toplanmaya karar verdiler.

Sefer ayının yirmi altısı Pazartesi günü kuşluk vakti bir araya geldiler. Toplantıya yaklaşık yüz kişi katılmıştı. Toplantıdan Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve yakınları haberdar olmaması için Hâşimoğullarından sadece İslâm düşmanı Ebû Leheb'i çağırmışlardı. Mekke'nin bütün ileri gelenleri vardı.

“Muhammed için ne gibi bir tedbir almamız gerekir?” deyip görüşmeye başladılar. Bu arada kapıdan garip kılıklı yaşlı biri görüldü. Onu tanımıyorlardı. Necran'dan olduğunu ve onların dayızadeleri olduğunu söyleyen bu ihtiyar şeytanın ta kendisiydi. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) zuhur etmesi onu çıldırtmış ve âdeta Hz. Âdem'e (aleyhisselâm) secde etmeyip bulunduğu makamdan kovulduğu andan daha öfkeli ve kızgındı. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) muvaffak olmaması için âdeta imtihan sırrını zorlarcasına yırtınıyor, çırpınıyor gâh akabe tepelerinde Mekkelilere seslenip sesini onlara duyuruyor gâh insan kılığına girip onlara akıl veriyordu.

– Bu ihtiyar da kim, dediler.

– Ben Necidliyim; sizin dayıoğullarınızdanım! Duydum ki, çok önemli bir meseleyi görüşmek üzere bir araya gelmişsiniz benim de size bir yararım olur düşüncesiyle toplantınıza katılmak istedim.

– Mademki Necidli dayızademizsin o zaman senden bize bir zarar gelmez içeri buyur, dediler.

Toplantı başlamış ve en acımasız fikirler âdeta havada uçuşuyordu.

Bazıları:

– O'nu zincire vurup hapsedelim böylece ölünceye kadar kimseyle görüşturmeyiz, dediler. Şeytan hemen söze katılıp:

– Hayır! Vallahi bu uygun bir çare değildir. Çünkü ona gönül verenler çoğalıp üzerinize yürürler ve O'nu elinizden alırlar. Siz daha kesin bir çare düşünün, dedi.

Bunun üzerine başkaları:

– O'nu memleketimizden sürelim nereye gidiyorsa gitsin, ne yapıyorsa yapsın, dediler.

Şeytan tekrar söz alıp:

– Hayır! Vallahi bu da olmaz. Sözünün güzelliğini, tatlılığını, insanların ruhuna işleyişini görmüyor musunuz? Eğer O'nu aranızdan kovarsanız. O'da bütün Arap kabileleri arasında dolaşıp onlara hâkim olur. Sonra da üzerinize gelip sizi ortadan kaldıracaktır. Onun için bence siz daha kesin bir sonuç düşünün, deyip onları bu fikirden de vazgeçirdi.

Daha kesin bir sonuç ne olabilirdi. Bütün gözler toplantıya başkanlık eden Ebû Cehil'e çevrilmişti. İhtiyarın görüşleri Ebû Cehil'in hem hoşuna gitmiş hem de ona biraz daha cesaret vermişti:

– Vallahi! Benim hiç birinizin aklına gelmeyen daha kesin çözümlü bir fikrim var, dedi.

– Nedir o kesin çözüm, dediler.

– O'ndan kurtulmak için O'nu öldürmekten başka çare yoktur. Bunun için de, her kabileden güçlü, kuvvetli birer silahşor seçeceğiz. Bunlar aynı anda vurup O'nu öldürürler. Böylece kanı bütün kabileler arasında dağılınca Abdülmenafogulları, bu kadar kabileyi karşısına alıp onlara savaş ilan edemezler sadece diyetle razı olurlar. Biz de diyetini ödeyip böylece bu meseleyi kökünden halletmiş oluruz, dedi. İhtiyar hemen atlayıp:

– En kesin çözüm bu. Bundan başkası sizi O'ndan kurtaramaz, dedi.

Diğerleri de bu görüşü benimseyip alınan kararı hayata geçirmek üzere dağıldılar.⁶⁵

⁶⁵ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, II, 144-145; Salih Suruç, *Peygamberimizin Hayatı*, I, 415-416; Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 513-514.

Ve Mukaddes Göç

Müşrikler her şeyi planlamışlardı fakat Allah'ı (celle celâluhû) hesaba katmamışlardı. O'nu (sallallahu aleyhi ve sellem) âlemlere rahmet olarak gönderen Allah elbette onu zayı etmeyecek ve müşriklerin eline bırakmayacaktı. “Hatırla ki, kâfirler seni tutup bağlamaları veya öldürmeleri ya da seni (yurdundan) çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar (sana) tuzak kurarken Allah da (onlara) tuzak kuruyordu. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır,⁶⁶ ferman-ı sübhanisiyle O'na sahip çıkıyordu.

Cebrail (aleyhisselâm), önce müşriklerin kurdukları tuzağı haber veriyor ardından O'na şu tembihte bulunuyordu:

– Şimdiye kadar yattığın yatağında yatma! Bununla birlikte O'na (sallallahu aleyhi ve sellem) hicret ederken nasıl bir strateji uygulayacağını talim buyuruyordu.

Kendisine hicret müjdesi ve stratejisini bildiren Cibrîl'e Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

– Hicret yolunda benim arkadaşım kim olacak, diye sordu.

– Ebû Bekir, cevabını veriyordu.⁶⁷

Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hemen Hz. Ebû Bekir'in (radiyallahu anh) evine gidip ona hicret müjdesiyle birlikte gece çıkacak şekilde hazırlanmasını söyler.

Gece olunca Hz. Ali'ye (radiyallahu anh):

– Bu gece şu yeşil örtüye bürün ve benim yatağımda yat! Korkma sana hiçbir zarar erişmeyecektir, dedi.

Bu arada müşriklerin planladıkları gibi her kabileden bir suikastçı evin etrafını sarmış Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) evden çıkmasını bekliyorlardı.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) eline bir avuç toprak alıp, Yasin sûresinin ilk sekiz âyetini okuyarak adamların üzerine saçtı ve

⁶⁶ Enfâl Sûresi, 8/30.

⁶⁷ Hakim, Müstedrek, IV, 266.

aralarından çıkıp gitti. O'nu (sallallahu aleyhi ve sellem) hiç fark etmemişlerdi.

Sabah olup Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) yatağında Hz. Ali'yi (radiyallahu anh) gördüklerinde gözlerine inanamadılar. Ve hemen müşrikleri bundan haberdar ettiler.

Bu arada Efendimiz de (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ebû Bekir'le (radiyallahu anh) buluşup Medine'nin ters istikametinde olan Sevr mağarasına sığınmışlardı.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ölüm haberini bekleyen Mekkeli müşrikler, O'nun hicret haberiyle âdeta yıkılmışlardı. O'nu ellerinden kaçırma düşüncesi onları âdeta çılgına çevirmişti.

Bütün Mekkelileri toplayıp: “Muhammed'i ölü ya da diri getirene yüz deve vereceğiz.” ilanını yapıyorlardı. Bu ödülü almak için Mekkeliler seferber olmuş her tarafı aramaya başlamışlardı. Medine'ye gideceği düşüncesiyle genelde herkes O'nu Medine yolunda arıyordu. Ancak Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) her meselede olduğu gibi bu sefer de çok iyi bir strateji uygulamış ve Medine'nin ters istikametinde bulunan Sevr'e giderek onları yanıltmıştı.

Ümeyye ibn-i Halef önderliğinde bir grup müşrik, yanlarına iz sürebilen iki kişi de alarak Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) izini sürmeye başladılar ve nihayet Sevr'e ulaştılar. Bu arada Allah (celle celâluhû), bir örümceği vazifelendirmiş. Örümcek mağaranın ağzına ağ bağlıyor, iki güvercin de mağaranın ağzının önünde yuva yapıyor ve yumurtaların üzerine oturuyorlardı. Mağara çok derin değildi. Başlarını uzatsalar rahatlıkla onları görecektlerdi.

Mağaranın önünde müşriklerin sesi geliyordu. Hz. Ebû Bekir (radiyallahu anh), Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) bir zarar verecekleri endişesiyle telaşlanmıştı. Ancak her yerde onları koruyan Allah (celle

celâluhû) burada da onları koruyacaktı.⁶⁸ Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hz. Ebû Bekir'i (*radıyallahu anh*) teselli ediyor ve şöyle buyuruyordu:

“Üçüncüleri Allah olan iki kişi hakkında, niye endişe duyuyorsun ki yâ Ebâ Bekr?”

Zira biliyordu ki, vaktiyle bütün nebilerine yardım ettiği gibi son Nebi'sine de yardımcı olacak, onların üzerine sekine indirecek ve onları gözlerin görmeyeceği ordularla destekleyecekti. “Eğer siz O'na (Hak elçisi) yardım etmezseniz, iyi bilin ki, Allah ona yardım etmişti: Hani yalnız iki kişiden biri olduğu halde, inkâr edenler kendisini (Mekke'den) çıkardıkları sırada ikisi mağarada iken arkadaşına ‘Üzülme, Allah bizimle beraberdir!’ diyordu. (İşte o zaman) Allah (ona yardım etti) onun üzerine sekine (huzur ve güven duygusu) indirdi ve O'nu, sizin görmediğiniz askerlerle destekledi; inanmayanların sözünü alçalttı. Yüce olan, yalnız Allah'ın sözüdür. Allah daima üstündür hüküm ve hikmet sahibidir.”⁶⁹

Mağaraya gelenlerden biri:

– Görmüyor musunuz örümcek ağını? Sanki Muhammed daha dünyaya gelmeden bu örümcek ağı örülmüş, dedi.

Diğerleri de aynı fikirde olunca zaman kaybettiklerini düşünerek hemen oradan uzaklaştılar. Böylece onlarla müşrikler arasında bir örümcek ağı kadar ince bir perde kalmasına rağmen Allah (*celâluhû*) onları korumuş ve müşrikleri geri göndermişti.

Aradan üç gün geçmiş, Rebiülevvel ayının bir Pazartesi günü artık Mekkelilerin ümitlerinin tükendiği bir noktada mağaradan çıkmış ve Medine'ye doğru yolculuk başlamıştı. Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*), Mekke'ye doğru son kez nazar ediyor, içinde ondan ayrılmanın hüznünü yaşıyordu. Varaka ibn-i Nevfel'in “Keşke seni buradan kovduklarında yanında olsaydım da sana yardım etseydim.” deyişini

⁶⁸ Bkz. Mâide Sûresi, 5/67: “Ey Peygamber! Rabbinden sana indirilen buyrukları tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan risalet vazifeni yapmamış olursun. Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır. Allah kâfirleri emellerine kavuşturmaz.”

⁶⁹ Tevbe Sûresi, 9/40.

hatırlıyor. On üç yıl boyunca büyük bir cehd ve gayretle onlara hak ve hakikati anlatmış, Kâbe'nin aslına uygun bir mabed olması için didinmiş fakat olmamıştı. Demek ki, henüz vakti gelmemişti. Bu hüznle mübarek dudaklarından şu sözler dökülmüştü:

– *Vallahi ey Mekke! Ben, senden ayrılmak zorunda kaldım! Şüphe yok ki sen, yeryüzünde Allah'a en sevimli olan beldesin; Allah'ın sana özel lütufları var! Allah'a yemin olsun ki, senin ehlin beni buradan çıkarmaya zorlamasaydı, asla seni terk edip dışarı adım atmazdım!*⁷⁰

Medine'ye Dolunay Doğuyor...

Bu arada Medineli Müslümanlar, Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'den çıktıklarını duymuş ve büyük bir heyecan ve iştiaqla O'nu beklemeye başlamışlardı. Her sabah Medine'de ilk karşılama yeri olan Kuba bölgesinde bulunan Harra' da bir araya geliyor, öğle sıcağı bastırınca kadar yolunu gözlüyor, gelmeyince evlerine dönüyor, ikindi serinliğinde tekrar gelip akşama kadar O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) gelmesini gözetliyorlardı.

Mekke'den çıkış gününe göre ne zaman gelebileceğini tahmin ediyor ve bu ihtimallere göre bekliyorlardı. Bu şekilde hasretle bekleyiş üç gün sürmüştü. Üçüncü günün öğle vaktinde sıcaklar bastırıp herkes evlerine çekildiği bir sırada özlemle beklenen nida duyulmuştu; ilk olarak onları bir Yahudi fark etmiş ve avazının çıktığı kadar bağırmaya başlamıştı:

– *Ey Kayleoğulları! İşte, sizin bekleyip durduğunuz arkadaşınız geliyor!*

Medine 'heyecan' olmuş, tek bir yürek gibi atıyordu. Hemen karşılamak için koşuşturmaya başladılar; tekbir sesleri tehlillere karışmış ve neşidelerle Medine, bir anda bayram

⁷⁰ Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, II, 195-196; Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 529-530.

havasına bürünüvermişti. Zira, Rabîülevvel ayının ilk günü Sevr'den başlayan ve bir hafta süren bir yolculuk, Kuba'da son buluyordu.

Medine'de silahını kapan Müslümanlar soluğu Kuba da alıyor ve hasretle bekledikleri Efendiler Efendisini (sallallahu aleyhi ve sellem) büyük bir coşkuyla karşılıyorlardı.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) on küsur gün Kuba'da kaldıktan sonra Medine'ye hareket etmiş dolunay misali Medine'ye doğuvermişti.

Artık Medine'de coşku zirve noktaya ulaşmıştı. İnsanlar yolun iki tarafına sıralanmış, kimisi pencerelerden beline kadar sarkmış kimisi de damlarda Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) el sallayarak hoşâmedi ediyorlardı. Dudaklardan da:

– *Yâ Muhammed! Yâ Resûlallah! Yâ Muhammed! Yâ Resûlallah,* sözleri dökülüyordu.⁷¹

Bir kısım gençler mızraklarıyla halkalanmış halay çekiyor, bir kısmı da neşidelerle Efendimiz'i (sallallahu aleyhi ve sellem) istikbal ediyorlardı. Mekkelilere inat edercesine ve orada yaşananları unuttururcasına bir bayram ve coşku yaşıyordu. Medine sokaklarında çocukların şiir sesleri yankılanıyordu:

*“Ay doğdu üzerimize / Vedâ tepelerinden.
Şükür gerekti bizlere / Allah'a davetinden.
Ey bizden seçilen elçi / Yüce bir davetle geldin.
Sen bu şehre şeref verdin / Ey Sevgili hoş geldin.”*⁷²

diyerek Efendimiz'i (sallallahu aleyhi ve sellem) bağırlarına basıyorlardı.

Böylece Habeşistan'la başlayan hicret Medine ile bitmiş ve yine Medine'ye Hz. Mus'ab ibn-i Umeyr'le başlayan hicret Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile son bulmuştu.

Yesrib artık Müslümanlara yurt olacak, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi

⁷¹ Müslim, *Sahih*, VIII, 236.

⁷² İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, III, 197.

ve sellem) ile özdeşleşecek ve Muhammed'in şehri manasına "Medine-tü Muhammed" olarak anılacaktır.

Mus'ab, Ebû Eyyûb ile Kardeş...

Mekke'den Medine'ye hicret eden muhacir aile sayısı tam yüz seksen altı idi.⁷³ Bu kadar kişi üç beş gün Medine'de kalmayacaktı. Önü açık, uzun yıllar burada kalacaklardı. Dolayısıyla onların barınması, iaşelerinin tedarik edilmesi kolay bir şey değildi.

Ancak ismiyle müsemma olan Medineli ensar, muhacir kardeşleriyle ellerindeki bütün imkânlarını paylaşmış âdeta onları bağrılarına basmışlardı. Bir taraftan muhacirler, ensara yük olmanın mahcubiyetini yaşarken diğer taraftan da ensar, sırf Allah rızası için yerlerini yurtlarını terk eden muhacir kardeşlerine gereği gibi yardımcı olamadıklarını düşünüp üzülüyorlardı.

Aradan beş ay geçmişti ki, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Enes ibn-i Malik'in evinde, ashâbıyla toplanmış ensar ile muhacirin kardeş olmalarını istiyordu. Bunun için onlara şöyle söylüyordu:

– Allah için ikişer ikişer kardeş olun!

Günümüzdeki kardeş aile misali muhacirden bir aileyi ensardan bir aile ile kardeş ilan ediyordu. Bunu seçerken rastgele seçmiyor, onların karakter ve mizaçlarına bakarak birbirlerine en uygun aileleri kardeş ilan ediyordu.⁷⁴

Ve ilk uygulamayı da, yine kendisi yapacaktı; bunun için Hz. Ali'nin (radiyallahu anh) elini kaldırıp:

– İşte bu benim kardeşim, buyurdu.⁷⁵

Ardından amcası Hz. Hamza'yı (radiyallahu anh), azatlısı Zeyd ibn-i Hârise ile kardeş ilan ediyordu. Belli ki, onları yanında tutmak istiyordu.

⁷³ Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 571.

⁷⁴ Salih Suruç, *Peygamberimizin Hayatı*, I, 477.

⁷⁵ Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, I, 571.

Bu arada ensar ve muhacirleri bir heyecan sarmıştı. Acaba kim kiminle kardeş olacaktı. Bütün gözler Resûlallah'ta (*sallallahu aleyhi ve sellem*) idi. Herkes heyecanla kardeşini gözler olmuştı.

Biraz sonra o lâl ü güher ağızdan: Hz. Ebû Bekir'in Hârice ibn-i Züheyr ile, Hz. Ömer'in Itbân ibn-i Mâlik ile, Ebû Ubeyde'nin Sa'd ibn-i Muâz ile, Abdurrahman ibn-i Avf'ın Sa'd ibn-i Rebî' ile, Zübeyr ibn-i Avvam'ın Selâme ibn-i Selâme ile, Hz. Osman'ın Evs ibn-i Sâbit ile, Talha ibn-i Ubeydullah'ın Ka'b ibn-i Mâlik ile, Sa'd ibn-i Zeyd'in Übeyy ibn-i Ka'b ile, Ca'fer ibn-i Ebî Talib'in Muâz ibn-i Cebel ile kardeş oldukları ilan edilmişti.

Peygamber Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*), Mus'ab ibn-i Umeyr'i de Ebû Eyyûb Hâlid ibn-i Zeyd ile kardeş ilan etmişti. İkisini de çok iyi tanıyordu. Biri ilk talebelerinden, kendisine tevdi edilen her bir vazifeyi en güzel şekilde yerine getiren âdeta O'nun havari-si diyebileceğimiz Mus'ab; diğeri de kendisine beş aydır mihmandarlık eden Ebû Eyyûb idi. İkisi arasında mizaç ve karakter bakımından tam bir uyum vardı ve Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ikisini kardeş ilan etmişti.

Bu kardeşlik bağıyla Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Mus'ab'ı da yanına almış oluyordu. Çünkü O da (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Hz. Ebû Eyyûb el-Ensari'nin evinde kalıyordu.

Artık Mus'ab otağını burada kuracak ve vazifesine buradan devam edecekti. Ebû Eyyûb de ensar olmanın hakkını verecek kardeşine gözü gibi bakacaktı. Mus'ab Uhud'da şehit olduğu zaman Ebû Eyyûb onun yasını tutacak ve öz kardeşini kaybetmenin hüznünü yaşayacaktı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MUS'AB'IN MÜCAHİDLİĞİ VE
ŞEHADETİ

MUS'AB'IN MÜCAHİDLİĞİ VE ŞEHADETİ

Sancağı Mus'ab taşısın!

Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye hicret etmesinin üzerinden iki yıl geçmişti. Artık Müslümanlar Medine'yi kendilerine yurt edinip güven ve itminan içinde yaşıyorlardı.

Diğer taraftan ise müşrikler hiddetle köpürüp şiddet solukluyorlardı. Kendilerince işi ihmal etmiş; her türlü gücü ellerinde bulundurdukları zaman zayıf gördükleri insanları ellerinden kaçırmışlardı. Şimdi bunun pişmanlığını yaşıyorlardı. Ne yapip etmeli, onları Medine'den çıkartmalıydılar! Bunun için de her türlü yola başvurmalı ve mutlaka neticeye ulaşmalıydılar.

Medine'ye mektuplar gönderiliyor, oradaki dost ve ahbaplarla görüşülüyor “Eğer onları himaye ederseniz, mallarınızı ve kadınlarınızı alıp sizleri de esir edinceye kadar sizinle savaşıyoruz.” tehditleri savruluyordu.⁷⁶

Bütün bu çabalar netice vermemişti; artık mesele farklı halledilmeliydi; Müslümanların Mekke'de bıraktıkları bütün mallar toplanıp satılacak, bunlarla silah alınıp savaş hazırlığı yapılacaktı. Kısacası Müslümanların mallarıyla yine Müslümanları vurma planları yapılıyordu.

⁷⁶ Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, II, 14.

Bunun için bin deveden oluşan büyük bir kervan hazırlandı. Kervan Medine üzerinden Şam'a gidecek, mallar satılıp silah alınacak ve Medine üzerine büyük bir sefer düzenlenecekti. Kervanı korumak maksadıyla Ebû Süfyan komutasında otuz-kırk kişilik muhafız da kervanla birlikte gönderilmişti.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ise, Medine'de her türlü tedbir almıştı. O raiyetine bir şey olmaması için her türlü gayreti gösteriyor âdeta ashâbının üzerine titriyordu. En küçük bir hareketlilik dahi O'nu (sallallahu aleyhi ve sellem) endişelendiriyor ve meseleyi anlayınca kadar rahat edemiyordu. Bütün bunlara karşı Müslümanlara henüz savaş izni verilmemişti.

Bir gece Hz. Âişe validemize (radiyallahu anha):

– *Keşke bu gece, ashâbımdan salih birisi çıksa da beni korusa, demişti ki, daha sözünü bitirmeden dışarıdan bir ayak sesi duyuldu.*

– *Kim o, diye seslendi.*

– *Sa'd ibn-i Ebi Vakkâs, diye bir ses yükseldi. Demek ki, aynı endişeleri paylaşan başkaları da vardı. Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):*

– *Bu saatte seni buraya getiren nedir, diye sordu. Sa'd ibn-i Vakkâs:*

– *Resûlullah'ın güvenliği konusunda bu gece içime bir korku düştü ve O'nu korumak için geldim!*

İmamıyla bütünleşmiş bir cemaatin hassasiyetiydi bu! Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) önce, Sa'd ibn-i Vakkâs'a dua etti, ardından da hücrelerine çekilerek istirahat buyurdu.⁷⁷

Müşriklerden gelen tehdit ve gelebilecek tehlikelerin arttığı bir sırada Cebrail (aleyhisselâm) gelip “Kendilerine savaş açılan Müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihad için izin verildi. Şüphe yok ki, Allah'ın onlara yardım etmeğe gücü yeter.”⁷⁸ âyetini getirmişti. Artık

⁷⁷ Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, II, 15-16.

⁷⁸ Hacc Sûresi, 22/39.

kendilerine savaş açanlara karşı anladıkları dilden cevap verilecek ve onlarla savaşılacaktı.⁷⁹

Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*), Mekke'deki hareketliliği duymuş, Şam'a giden kervandan haberdar olmuştu. Elli bin dinarlık bu servet Mekke için karşı konulmaz bir güç demektir. Ve bu güç doğrudan Müslümanlara karşı kullanılacaktı. Medine yakınlarından geçecek kervana mutlaka müdahale edilmeli ve bir şekilde Mekke'ye ulaşmasına engel olunmalıydı.

Bunun için üç yüz on üç kişilik bir ordu hazırladı ve kervanı karşılamak üzere Ramazan ayının bir Pazar akşamı Sükyâ denilen yerden Bedir'e doğru yola çıktı. Yanlarında nöbetleşe bindikleri iki at ve yetmiş deve vardı.

Ebu Süfyan da Medine'deki hareketliliğin haberini almış onun için tedbirli davranıyordu. Damdam ibn-i Amr'ı Mekke'ye göndererek onları durumdan haberdar etmişti. Zeki biriydi, ne olur ne olmaz deyip kervanın yol güzergâhı olan Bedir'den değil de sahil tarafından götürmek üzere istikametini değiştirmişti; böylece tehlike geçmiş oluyordu. Bunun için Mekke'ye bir ulak daha göndererek tehlikenin geçtiğini haber veriyordu.

Ancak Mekkeliler çoktan savaş hazırlıklarına başlamıştı. Çünkü hiç beklemedikleri bir fırsatı yakalamışlardı. Muhammed (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve O'na inananları Medine'nin dışında yakalayacak ve bu sefer onların işlerini bitireceklerdi! Bunun için büyük bir seferberliğe girmişlerdi. Maddi imkânsızlıktan dolayı savaşa katılamayacaklara imkan sağlayıp herkesin savaşa katılmalarını sağlıyorlardı.

Ebû Cehil komutasındaki Mekke ordusu, bin üç yüz kişi, yüz at ve yedi yüz deveden oluşuyordu. İki gün içinde hazırlanan ordunun, kendilerine güvenleri tam, galip geleceklerine dair inançları

⁷⁹ Daha sonra gelecek ayetlerle savaş kapsamı genişlemişti. Bkz. Enfâl Sûresi, 8/60; Mâide Sûresi, 5/35; Tevbe Sûresi, 9/41, Hacc Sûresi, 22/78.

da doruk noktadaydı. Onun için alımlı çalımlı yürüyor ve âdeta boy gösterme havası içinde Bedir'e doğru yol alıyorlardı.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), İslâm sancağını genç ve cesur yiğide, Mus'ab ibn-i Umeyr'e vererek:

– *Sancağı Mus'ab taşıсын*, diye buyuruyordu.

Birçok meselede ilklerin adamı olan Mus'ab İslâm ordusunun ilk sancaktarı olma payesine de eriyordu. Vâkıa evvelden beri savaşlarda sancağı hep Abdüddâroğulları taşımıştı. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de, Mekke'deki bu geleneği bozmamış ve İslâm'ın beyaz sancağını bu sefer Abdüddâroğullarının en şereflişine, Mus'ab ibn-i Umeyr'e vermişti.

Artık İslâm sancağı Mus'ab'a emanetti. Canı pahasına onu taşıyacak, kolu kanadı budansa da sancak yere düşmeyecekti.

Müşriklerin sancağı da Mus'ab ibn-i Umeyr'in kardeşi Ebû Aziz ibn-i Umeyr'de idi. İki kardeş aynı görevde fakat karşı karşıya gelmişti. Biri İslâm'ın bayraktarı olma payesine eriyor, değeri ise küfrün bayraktarı olmakla talihsizler tahtına oturuyordu.

Nihayet iki ordu Bedir'de karşı karşıya gelmiş ve bütün şiddetiyle savaş başlamıştı. İlk önce yiğitler çarpışmış daha sonra da hücum emriyle kıyasıya çarpışma başlamıştı.

Mus'ab, bir yandan sancağı taşıyor onu yere düşürmemek için gayret gösteriyor, diğer yandan da Efendimiz'i (sallallahu aleyhi ve sellem) koruyor, O'nun yanından hiç ayrılmıyordu. Savaşın sonuna kadar kendisine terettüp eden bütün vazifeleri en iyi bir şekilde yerine getiriyordu.

Derken düşman saflarında çatlama başlamış savaşı terk edip kaçmaya başlamışlardı. İslâm ordusu ilk savaşını en büyük düşmanları olan müşriklere karşı kazanmış, büyük bir zafer elde edilmişti. Müşriklerin komutanı ve İslâm'ın baş düşmanı Ebû Cehil ile birlikte Mekke'nin birçok ileri gelenleri öldürülmüştü.

Müslümanlardan on dört şehit verilmişti. Müşriklerden öldürülenlerin sayısı ise yetmiş kişiydi. Bir o kadarı da esir edilmişti.

Ve çok sayıda ganimet elde edilerek Medine'ye büyük bir zaferle dönülmüştü.

Esirler Arasında Tanıdık Bir Sima ...

Müşriklerden yetmiş kadar kişi esir edilmişti. Esir edilenlerden birisi de Mus'ab ibn-i Umeyr'in kardeşi Ebû Aziz ibn-i Umeyr idi. Ebu'l-Yeser kendisini esir etmişti. Esirler kurayla paylaşılınca O, Muhriz ibn-i Nadle'ye (*radıyallahu anı*) düştü. Bir ara Mus'ab onu Nadle'nin elinde gördü ve:

- *Onun elini sıkı tut, sakın onu gözünün önünden ayırma.* Nadle:
- *Neden o, diye sorunca* Mus'ab:
- *O, annesi için çok kıymetlidir. Annesi de çok zengindir. Sana faydası dokunur.*

Ebû Aziz, Mus'ab'ın yüzüne yalvarır bir edayla bakarak:

- *Bunu bana nasıl yaparsın. Biz seninle aynı anneden süt emmedik mi? O bizi şefkatiyle büyütmedi mi? Kardeş değil miyiz biz? Bunun üzerine* Mus'ab:
- *Aynı anne babadan doğmak bizi kardeş yapmaya yeterli değildir, diyerek onu bir kere daha İslâm'a davet eder. Fakat bu davet karşı tarafta makes bulmayacak ve fidye olarak annesinin dört bin dirhem göndermesi üzerine serbest bırakılacaktır.*⁸⁰

Uhud Savaşında da Mus'ab Sancaktar

Kureyşli müşrikler Bedir'de aldıkları hezimetin gururlarına yediremiyor, daha dönüşlerinden itibaren yeniden gelmenin hesaplarını yapıyor ve Bedir'in intikamını alma yeminleri ediyorlardı.

Hemen hemen her evden birileri Bedir'de ölmüş, her eve hüznün çökmüştü. İntikam alıncaya kadar kendilerine rahat döşegi haram kılanlar, mersiye söyleyip ağıt yakacağını söyleyenler ve

⁸⁰ Muhammed Hasan, *Mus'ab İbn-i Umeyr*, s. 224-225; Muharrem Ergül, *Mus'ab İbn-i Umeyr*, s. 85.

yine intikam almadan yeni hiçbir şeye el sürmeyeceğine dair yemin edenler vardı.

Bir taraftan civar kabileler nezdinde prestijleri sarsılmış diğer taraftan Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) sürekli çıkardığı seriyyelerle Şam ticaret yolu tehlikeye girmişti. Bu onların askeri ve iktisadi mukavemetlerini kırıyordu. Bir an önce bu probleme çare bulunulmalıydı.

Bilhassa Bedir'de yakınlarını kaybedenler Ebû Süfyan'a gelerek:

– *Muhammed, büyüklerimizi öldürerek bizi perişan etti. Onlardan intikam alma zamanı gelmiştir artık. Kervandaki malların sermayesini sahiplerine verelim. Kâriyla da Müslümanlara karşı harp hazırlığı yapalım, dediler.*⁸¹

Teklif kabul edilmiş ve hızlı bir şekilde savaş hazırlıkları başlamıştı. Kureyşliler, bu sefer işi daha ciddiye alıyorlardı. Çevre kabilelerden de destek alarak üç bin kişilik büyük bir ordu hazırladılar.

Hiz. Abbas (radiyallahu anh), Mekke'de bütün olup bitenleri bir mektupla Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) bildirmiş ve Mekke'den çıktıklarını haber vermişti.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bin kişilik bir ordu hazırlamış bunlardan sadece yüz kişisi zırhlı idi. Bedir'de olduğu gibi yine düşmanın üçte biri kadar bir güce sahiplerdi. Ancak onlar ne bu güçten ne de ölümden korkuyorlardı. Şehadet onlar için ulaşılmaz bir hedefti.

Artık iki ordu Uhud dağının eteklerinde karşı karşıya gelmiş, harp nizamına geçmeye başlamışlardı. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), her şeyle bizzat ilgileniyor orduyu teftiş ettikten sonra Ayneyn tepesine Abdullah ibn-i Cübeyr komutasında elli okçu yerleştiriyor ve kendisinden emir gelmediği sürece burayı terk etmemelerini onlara sıkı sıkı tembih ediyordu.

⁸¹ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 84.

Bu arada müşriklerin sancağını kimlerin taşıdığını soruyordu. Osman ibn-i Talha olduğunu öğrenince:

– *Vefa konusunda bizler onlardan daha öndeyiz, demiş ve ardından da:*

– *Mus'ab ibn-i Umeyr nerede, diye sormuştu. Zira Osman ibn-i Talha Abdüddâr- oğullarından olup Mus'ab'ın da amcasının oğluydu.*

– *Burdayım, diyerek hemen huzurda beliriveren Mus'ab ibn-i Umeyr'e iltifat edecek ve:*

– *Sen al, diyerek ana sancağı ona verecekti.*⁸²

Nihayet savaş başlamıştı. Önce birkaç ikili mücadele yapılmış ardından hücum emriyle iki ordu kıyasıya birbirine girmişti. Kısa bir süre içinde müşriklerin saflarında çatlama olmuştur, müşrikler kaçmaya başlamışlardı.

Ancak müşriklerin hezimet yaşayıp kaçmaya başlamaları, okçular tepesinde fikir ayrılığına sebep olmuştu. Gidişatı gören okçuların bir kısmı:

– *Düşman hezimete uğradı. Bakın kaçıyorlar. Artık bizim burada durmamızın bir anlamı yok. Hadi gidelim biz de ganimet toplayalım, deyip yerlerini terk ettiler. Abdullah ibn-i Cübeyr'in (radıyallahu anh) yanında bir avuç okçu kalmıştı.*

Hâlid ibn-i Velid komutasındaki iki yüz atlı müşrik birliği savaşa katılmamış böyle bir fırsatı kolluyordu. Artık Ayneyn tepesinin kendileri için tehlike olmadığını fark edince arkadan Müslümanlara saldırdılar. Bir taraftan düşman kovalayan diğer taraftan da kaçan düşmanın geride bıraktığı ganimeti toplamakla meşgul Müslümanlar hiç beklemedikleri bir saldırıya uğramıştı. Kaçan müşriklerin de geri dönüp saldırmasıyla âdeta Müslümanlar iki ateş arasında kalmıştı.

⁸² Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, II, 132.

Küçük gibi gözüken bir ihmâl, her şeyi değiştirmek üzereydi. Acı bir tecrübeydi ve sonrakilere ders olması adına belli ki Allah (*celle celâluhü*), okçuların şahsında sonrakilere bir ders veriyordu.⁸³

Ve Mus'ab Şehit...

Mus'ab, Bedir'de Efendimiz'in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yanındaydı. Uhud'da da yanında olayım demiş ve ilk safta yerini almıştı. Ne acıdır ki, annesi Hünâs ile Bedir'e katılıp esir düşen kardeşi Ebû Aziz ibn-i Umeyr de intikam için Uhud'a gelenler arasındaydı.

Annesi Hünâs, Ebû Süfyan'ın karısı Hint'le birlikte şiirler söylüyor ve bu şekilde askerleri coşturmaya çalışıyorlardı. Kardeşi Ebû Aziz ise Uhud'da müşrik olarak öldürülenler arasındaydı.

Ancak Mus'ab bu gün farklıydı. Cennete uçmak için âdeta kanatlanmış, Efendimiz'in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) yanından hiç ayrılmıyordu. Hakiki imanı elde etmiş, âdeta dünyaya meydan okuyordu. Kükreyen bir aslan gibiydi..! Hâline melekler gıpta ediyordu.

Müslüman saflarında çatlamalar olunca deli divane olmuştu Mus'ab..! Atını sağa sola mahmuzluyor, olanca gayretiyle etrafındakilerin kuvve-i maneviyelerini toparlamaya çalışıyordu. Bütün himmetini Resûlullah'ı (*sallallahu aleyhi ve sellem*) korumaya hasretmişti. Tek başına bir ordu olmuştu âdeta. Bir elinde sancak diğer elinde kılıç, cansiperâne çarpışıyordu. Bir taraftan sancağı düşürmemeye çalışıyor diğer taraftan da Efendimiz'i (*sallallahu aleyhi ve sellem*) koruyordu. Müşrikler onu aşmadan Resûlullah'a (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ulaşmamalıydı.

İbn Kamia adındaki müşrik Resûlullah'ı (*sallallahu aleyhi ve sellem*) öldürmeye yemin etmişti. Ve:

Gösterin bana Muhammed'i! O, kurtulursa, ben bu gün kurtulmayayım, diyordu.

⁸³ Bkz. İbn-i Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, III, 84-95; Reşit Haylamaz, *Efendimiz*, II,127-146; Salih Suruç, *Peygamberimizin Hayatı*, II, 95-105.

O gün en az Mus'ab kadar kahraman biri daha vardı ki erkek-
lere taş çıkartırcasına savaşıyordu. Nesibe Hatun birçok yakınıyla
birlikte Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında yerini almış onlar
da kıyasıya savaşıyorlardı.

Mus'ab, Nesibe Hatun'la birlikte Efendimiz'i (sallallahu aleyhi ve sellem)
koruma adına İbn-i Kamia'nın karşısına çıkmışlardı. Mekke'nin
yakışıklı delikanlısı Kâinatın en güzeline (sallallahu aleyhi ve sellem) çok ben-
ziyordu. Zırhını da giyince İbn-i Kamia, Mus'ab'ı Efendimiz (sallalla-
hu aleyhi ve sellem) zannederek ona saldırmıştı.

Nesibe Hatun birkaç darbe indirdiyse de iki zırh üst üste giyen
İbn-i Kamia'ya etki etmemişti. Mus'ab, İbn-i Kamia ile kıyasıya
mücadele ediyordu. Derken sağ koluna bir kılıç darbesi gelmişti.
Kolu koparken:

– *Muhammed ancak bir resûldür. Ondan önce de resûller gelmiş-
ti. Ölüyor veya öldürülürse gerisin geriye mi döneceksiniz...*⁸⁴ sözlerini
haykırıyordu. Kendisine inen her bir darbe karşısında aynı sözleri
haykırıyordu. Bu henüz nazil olmamış bir âyetti. Ve daha sonra
aynı ifadelerle âyet olarak nazil olacaktı.

Mus'ab'ın sağ kolu kopunca sancağı sol eline almıştı.
Resûlullah'ın sancağı yere düşmemeliydi. Sol koluna da bir darbe
inip koparınca:

– *Elhamdulillah Resûlullah'ın kolu kurtuldu,* diyordu. Sol kolu
da kopunca sancağı yere düşürmemek için onu vücuduyla sıkı sıkı
tutuyor ve aynı ifadeleri haykırmaya devam ediyordu.

Gözünü kan bürümüş, durmaya niyeti yoktu İbn-i Kamia'nın..!
hamle üstüne hamle yapıyordu. Derken mızrağını Mus'ab'ın sine-
sine saplayıvermişti. Mus'ab, İbn-i Erkam'ın evinde başlayan terü-
taze hayatını en zirve noktada tamamlıyordu. Mus'ab şehit olur-
ken kırk yaşındaydı. Cansız bedeni Uhud'a yıkılırken ruhu şehit-
ler arasında çoktan cennete pervaz etmişti.

⁸⁴ Âl-i İmrân Sûresi, 3/144.

İbn Kamia, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) öldürdüğünü sanıyordu. Kureyş'e döndü ve:

– *Muhammed'i öldürdüm*, diye haykırdı. Bu söz Uhud'un her tarafında yankılanacaktı. Bu haber Müslümanları panikletmiş, müşrikleri ise geçici bir sevince boğmuştu. Nesibeleri harekete geçiren bir tabloydu bu. Ve güneş yeniden zuhur edeceği ana kadar da kısmen devam edecekti.

Ben Mus'ab Değilim Yâ Resûlallah...

Bu dava Mus'ab'ın şahsi davası değildi. Dava Allah'ın (celâluhû) davasıydı. Esbâbın tükendiği yerde Müsebbibü'l-Esbâb imdada yetişecekti. Ve o gün de öyle olmuştu. Mus'ab'ın suretine bir melek girmiş ve onun kavgasını devam ettiriyordu. Bir ara Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

– *Mus'ab*, diye seslenince melek:

Ben Mus'ab değilim yâ Resûlallah, demişti.

Mus'ab çoktan şehadet şerbetini içmiş ve Rabbine kavuşmuştu.

Mus'ab Yüzünü Saklıyor...

Artık savaş bitmiş müşrikler yeni bir hezimet yaşamamak için bir an önce savaşı bitirip dönmüşlerdi. Ortalık durulmuştu ki, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) savaş meydanında şehitler arasında dolaşıyordu. Mus'ab'ın başına geldiğinde manzara ibret vericiydi. Herkes hıçkırıklara boğulmuş, gözyaşı sel olmuştu. Zira iki kolu omzundan kopmuş vücudu paramparça olmuştu Mus'ab'ın. Ve sanki Mus'ab, toprağa gömdüğü yüzünü bir şeylerden saklar gibiydi.

– *Niçin böyle yüzünü saklıyor Mus'ab biliyor musunuz*, diye yanındakilere sormuştu Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem). Her zamanki edep içerisinde sahabe efendilerimiz:

– *Allah ve Resûlü bilir*, demişlerdi. Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu ibretlik manzarayı şöyle anlatacaktır ashâbına:

– *Mus'ab'ın kolu kanadı kopunca Resûlullah'ı koruyamaz hale gelmişti. Bu arada biri Allah Resûlü'ne saldırır da O'nu müdafaa edemezse ne yapacaktı? Böyle bir durumla karşı karşıya kalmamak için yüzünü saklıyordu.*

Rabbinin huzuruna giderken bile Resûlullah'ı koruması gerektiğini düşünüyor. O'nun başına bir şey gelirse ne yüzle huzura gideceğinin muhakemesini yapıyordu. Giderken bile sonradan gelenlere ders vermeyi ihmal etmiyordu Mus'ab.

Hanımını Teselli Etmek Efendimiz'e Kalmıştı

Mus'ab'ın hanımı Hamne binti Caş, daha önce de ifade edildiği gibi Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) halasının kızıydı. Aynı zamanda Hz. Hamza'nın (radiyallahu anhu) yeğeni, Zeynep validemiz ve Abdullah ibn-i Caş'ın da kardeşi idi. Kızına da teyzesi Zeyneb'in ismini vermişti.

Mekke'nin zengin delikanlısı Mus'ab'dan bir Hamne bir de, olup bitenlerden habersiz küçük kızı Zeynep kalmıştı.

Hamne de o gün Uhud'da su dağıtmak ve yaralılara yardım etmek için katılmıştı. Ve o gün Hamne kocası, Mus'ab ibn-i Umeyr'i, dayısı, Hz. Hamza'yı (radiyallahu anhu) ve kardeşi, Abdullah ibn-i Caş'ı yitirmişti. Âdeta bütün dayanakları yıkılıp gitmişti. Bu bir kadın için dayanılabilecek bir durum değildi. Onun için Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) Hamne ile bizzat ilgilenecek ve onu teselli edecekti.

Bugün o lâl ü güher ağızdan şehadet haberleri dökülüyordu. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Hamne'ye:

– *Ey Hamne! Sabret, diye buyurdu. Hamne:*

– *Kimin için, diye sorduğunda, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):*

– *Ey Hamne! Kardeşin Abdullah ibn-i Caş için sabret! Önce kardeşinin şehadet haberini almıştı. Çok üzülmüştü üzülmesine ama bu bir davanın temsiliydi. Yeri gelince kurban da vermek gerekiyordu. Metin olmalıydı ve kendisinden beklenen tavrı ortaya koydu:*

– *İnnâ lillah ve innâ ileyhi raciun,*⁸⁵ dedi ve onun için istiğfarda bulundu. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

– *Dayın Hamza ibn-i Abdülmuttallib için de sabret,* buyurdu. Dayısının şehadeti karşısında o da yıkılmıştı ancak gün, ayakta sağlam durmayı gerektiriyordu. Hamne yine:

– *İnnâ lillah ve innâ ileyhi raciun,* deyip onun için de istiğfar etti. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

– *Ey Hamne! Kocan Mus'ab ibn-i Umeyr için de sabret,* diye buyurunca artık Hamne'nin dayanacak gücü kalmamıştı:

– *Vay benim başıma gelenler,* deyip feryadı kopardı. Bunun üzerine Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştu:

– *Ne de olsa, kadının yanında kocasının ayrı bir yeri var..!*⁸⁶

Vücuduna Kefen Bulunamıyor...

Sıra son vazifeye gelmişti. Kendisini İbn-i Erkam'ın evine götüren sadık dostu Habbab'ın dediği gibi Mus'ab, dünya nimetleri içinde yüzerken her şeyi terk etmiş ve o gün gül devrini göremeden gidiyordu. Fakat vücudunu örtecek bir bez bulanamıyordu. Mekke'de bir giydiğini bir daha giymeyen Mus'ab'a kefen bulunamıyordu. Eski bir hırkanın içinde yatıyordu... Saçları dağılmış vücuduna isabet eden kılıç ve mızrak darbelerinden dolayı paramparça olmuştu. Üzerindeki hırkayla baş tarafı örtüldüğünde ayakları, ayak tarafı örtüldüğünde başı açıkta kalıyordu. Durumu Resûlullah'a haber verdiklerinde:

Baş tarafını örtün ayaklarını izhir otuyla kapatın, buyuracaktı.

Ardından Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), ilk elçisinin yanına gelecek ve onu ebedi âleme bizzat kendisi yolcu edecekti. Kalbi

⁸⁵ “Biz Allah'a aidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz.” (Bakara Sûresi, 2/156)

⁸⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 247; İbn-i Esir, *Usdü'l-Ğabe*, VII, 71-72; Reşit Haylamaz, *Saadet Asrında Doğan İlk Yıldızlar*, s. 203-204.

mahzun olmuş, mübarek gözyaşları sakalını ıslatıyordu. Bir yandan da şu âyeti okuyordu:

– Müminlerden öyle yiğitler vardır ki Allah'a verdikleri sözü yerine getirip sadakatlerini ispat ettiler. Onlardan kimi adağını ödedi, canını verdi, kimi de şehitliği gözlemektedir. Onlar, verdikleri sözde zerre miktar inhıraf yaşamadılar.⁸⁷

Sonra da Mus'ab'ın yarı ot yarı hırka kefenine, daha dikkatlice bakacak ve mübarek dudaklarından şu sözler dökülecektir:

– Seni Mekke'de ilk gördüğümde, üzerinde paha biçilmez ne kıymetli elbiseler vardı. Senden daha güzel giyinen yoktu Mekke'de... Şimdi ise sen saçların dağılmış ve sadece eski bir hırkanın içinde, başın bile dışarıda, açıkta yatıyorsun..!

Sonra da Uhud meydanına döndü. Bu seferki hitabı, Mus'ab dâhil bütün şehitlere idi. Allah için canlarını ortaya koyanlara Allah'ın Resûlü şهادette bulunuyordu:

– Allah'ın Resûlü şهادet ediyor ki, kıyamet gününde sizler, Allah katında da şehitlersiniz.

Herkesin üzerine düşen bir şeyler vardı ve Allah Resûlü'nün (salallahu aleyhi ve sellem), arkada kalanlara da diyecekleri olacaktı. Döndü ve kulağımıza küpe olacak şu cümleleri söylemeye başladı:

– Ey insanlar! Onları ziyaret edin ve gelin buralara. Onlara selâm verin. Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin olsun ki, bunlar, Kıyamet gününe kadar kendilerine selâm veren her bir Müslüman'ın selâmını alır ve onlara bu selâmı iade ederler.

Duyduk, işittik ve itaat ediyoruz yâ Resûlallah ...

Selâm sana ey Mus'ab...

Selâm size şehitler topluluğu ...

Selâm Uhud'a ve Uhud'un arslanına ...

Selâm Mus'ab'ı kendine rehber edinenlere ...

⁸⁷ Ahzâb Sûresi, 33/23.

Ve selâm, bulunduğu her beldeyi, medeni birer Medine yapmaya and içmiş mefkûre muhacirlerine...⁸⁸

Mus'ab İlklerin Adamıydı

Mus'ab ibn-i Umeyr, gerek cahiliye döneminde gerekse İslâm'la müşerref olduktan sonra hayatında hep en'leri ve ilk'leri yaşamıştı.

Cahiliye döneminde varlıklı ve imtiyaz sahibi bir aileye mensup olduğu için dönemin şartları içinde her türlü imkâna sahipti. Mekke'nin en yakışıklı delikanlısı, en iyi giyineni ve en güzel koku sürüneni idi. Yeni çıkan bir kumaşı ilk o giyer, tadları ilk o tadardı. Âdeta dönemin Mekke'sinin modası onu takip ederdi.

İslâm'la müşerref olmakla birlikte İslâm tarihinde birçok ilki gerçekleştirme şerefine de nail olmuştu.

İslâm'a ilk adımını İbn-i Erkam'ın evinde atarken aynı zamanda İbn-i Erkam'ın evinde ilk Müslümanlardan olmuştu.

Mekke Müslümanlar için yaşanmaz bir yer hâline gelince Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Habeşistan'a gönderdiği ilk kabile içinde yerini almakla ilk muhacirlerden olma şerefine nail olmuştu.

Habeşistan dönüşü Medine'de bir muallim ihtiyacı doğunca Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onu Medine'ye öğretmen olarak göndermişti. Dolayısıyla İslâm tarihinde ilk öğretmen, ilk mürşit / mübelliğ ve aynı zamanda Medine'ye ilk hicret eden sahabî unvanına da sahip oluyordu.

Medine'de belli sayıda cemaat teşkil edince Efendimiz'den (sallallahu aleyhi ve sellem) müsaade ve tarif alarak ilk Cuma namazını kılan ve kıldırان kişi şerefine de nail olmuştu.

Medine dönemince müşriklerle yapılan Bedir ve Uhud savaşlarında İslâm ordusunun sancaktarlığını yaparak İslâm'ın ilk sancaktarı unvanını da elde etmişti.

⁸⁸ Halid Muhammed Halid, *Ricâlü have'r-Resûl*, s. 46-49; Reşit Haylamaz, *Saadet Asrı-na Doğan İlk Yıldızlar*, s. 204-205.

Ve nihayet Uhud Savaşı'nda şehit düşünce gül devrini göremeyen İslâm'ın ilk şehitlerden birisi olarak şeref tablosundaki yerini almıştı.

Mus'ab ibn-i Umeyr, vakti kısa ama gölgesi uzun olan ikinci güneşi misali, kısacık Müslümanlık hayatında bir küheylan gibi çatlayıncaya kadar durmadan koşmuş, yakın dostu Habbab ibn-i Eret'in (*radiyallahu anh*) dediği gibi; dünyada ecrinden hiçbir şeyi yememiş ve bununla ikici asr-ı saadete talip olanlara örnek bir hayat bırakarak çekip gitmişti.

Mus'ab'ı Mus'ab Yapan Özellikler

Muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi, kendisine “*Mus'ab ibn-i Umeyr'i Mus'ab ibn-i Umeyr yapan özellikler nelerdir?*” sorusuna şu şekilde cevap vermektedir:

“Mus'ab ibn-i Umeyr ashâb-ı kiramın en büyüğü değildi. Ancak, hayat-ı seniyyeleri itibariyle en büyük sahabîlere denk bir misyon eda ettiğinde de şüphe yok. Bu konuda, öncelikle bir kere daha şu tesbiti hatırlamada yarar var: Allah belirli dönemler itibariyle, İslâm'a öyle insanlar lütfetmiştir ki, bunların çoğunun eşimenendi yoktur. Eğer onlar, bugün veya bir başka dönemde yaşasaydılar, eda ettikleri misyonları aynı enginlikle eda edemezlerdi. İşte Mus'ab ibn-i Umeyr, bu ölçü içinde tarihî misyonu olan, Hz. Hamza, Hz. Abdullah ibn-i Cahş... gibilerinden hiç de geri olmayan çok büyük bir sahabîydi...”

Evet o, Hz. Hamza, Abdullah ibn-i Cahş gibi sahabîlerin yanında, abideleşen, kahramanlık misali olan insanüstü insanlardandı. Sadece onlar mı? Elbette hayır. O, kıyamete kadar arkasından gelecek olan dava erlerinin abideleşeceği temelleri de belirlemiş ve bu yönüyle de duygu, düşünce ve sinelerimizde sonsuzluğa ermiş babayiğitlerdendir. Onun için böylelerini değerlendirirken, onların tarihî misyonlarını hiç ama hiç unutmamak lazım.

Mus'ab ibn-i Umeyr, gözlerinin içine günah girmemiş, cahiliye

çarpıklıklarını tanımamış birisidir. Yani haramın Mekke sokaklarında ve Harem'in etrafında, metafin (tavaf alanı) içinde kol gezdiği bir dönemde bile o, hiç harama bulaşmadan, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun cazibe-i kudsiyesi'ne kapılmış ve bir pervane gibi o ateşin etrafında dönmeye başlamıştı. Bununla beraber onu bekleyen birçok meşakkat, sıkıntı, ızdırap ve çile vardı. Evet o, bir taraftan Mekke'nin en çileli, sıkıntılı dönemlerini yaşarken, öte taraftan annesinin tehditlerine hiç mi hiç kulak asmıyor ve hep Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) yakınlığını korumaya çalışıyordu. İşte bu yakınlık onu "ahlâk-ı âliye" ile ahlâklanmaya yükseltti ve zirve insan yaptı. Zira Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), onu her şey olabilecek bir balmumu seviyesinde iken ele almış, kendi kalıbına koyarak istediği gibi şekillendirmişti.

Mus'ab ibn-i Umeyr, "Medenîlere galebe ikna iledir." düsturu-nu kullanarak Kur'ân'ın elmas düsturunu anlatma işinin tam eriydi. Evet, güç dengesinin olmadığı, dolayısıyla teknik ve stratejinin önem arz ettiği bir yerde, tebliğ ve irşad işini tam anlamıyla yerine getirebilecek bir er. Tabiri caizse o, âdeta bu işe göre programlanmıştı. Birdenbire tansiyonu yükselen, hissiyatına mağlup düşen, bağırıp-çağırmaya başlayan, iş sarpa sarınca "Ben artık yokum..." diyerek çekip giden asabî bir tip değildi. Tam aksine, yüzüne tükürük atıldığı yerde bile tavrını değiştirmeden en öfkeli insanların tansiyonlarını aşağı çekmesini bilen, sağlam iradeli biriydi. Yani tam bir denge, düşünce ve irade insanıydı.

Bir dönemde Mekke'de ailesinin güzide bir çocuğu olarak debdebe içinde yaşama imkânına rağmen, o bunların hepsini bir çırpıda terk etmiş ve Nebiler Serveri'nin çileli yolunu hem de iradî olarak seçmişti. Demek ki onun en önemli vasfı, böyle bir iradeye sahip oluşuydu. Ağzına içki koymayan, kadınlara karşı zaaf göstermeyen, annesinin tüm menfî tavırlarına rağmen onu kırmadan, rencide etmeden idare etmesini bilen ve hep Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ile münasebetini kavi, sıcak ve canlı tutan biri.

Görüldüğü gibi bunların hepsi irade isteyen davranışlar olmasına karşılık, o bunları başarmıştı. İşte Kâinatın Fahri (*sallallahu aleyhi ve sellem*) insanlara yükleyeceği misyonları itibarıyla çok iyi seçme ve değerlendirmesi yönüyle -ki Allah Resûlü'nün bu özelliği bize "Muhammedün Resûlullah" dedirtir.- tebliğ ve irşad vazifesiyle başkasını değil, onu seçip, Medine'ye göndermişti. Hz. Ebû Bekir'e Hz. Ömer'e, Hz. Ali'ye rağmen Mus'ab ibn-i Umeyr... ve o, Medine'de hiç mi hiç panik yaşamadan, sergilediği ciddi tavırla gönüllere itminan salmış, Useyd ibn-i Hudayr, Sa'd ibn-i Muâz, Sa'd ibn-i Ubâde gibi devasa kametlerin İslâm'la şereflenmelerine vesile olmuştu.

Evet, o, eşyanın perde arkasına gözlerini açmış, ölümü gülerek karşılamaya hazır tam bir dava eriydi. Zaten hayatını da hep bu çizgide sürdürdü, bu çizgide noktaladı. O Uhud'da şehit olunca bedenini örtecek kefen bulunamamıştı... bulunamamıştı da avret mahalli, üzerindeki peştamalla örtülmüş, sair yerlerine "izhir otu" kapatılarak gömülmüştü.

İşte bu ruh haleti içinde yaşayan Mus'ab ibn-i Umeyr, Allah Resûlü'nün önünde savaşırken bir kolu koparılınca, öbür kolunu, o da budanınca hiç diriğ etmeden (esirgemedi), kinle, nefretle kalkan kılıçlara boynunu uzatmıştı. Görüldüğü gibi o hep irade yörüngeli, meşiet-i ilahiyyeye râm olan bir hayat yaşamıştı. "Allah bana bu iradeyi verdiyse, ben de hayatım boyunca onun kavgasını vermeliyim." şuuru içinde dolu dolu yaşanan bir hayat.

Hâsılı; Mus'ab, çetin olma, zor olma ve aşılamayan tepe manasına gelen ismiyle, önüne çıkan her engeli Allah'ın inayetiyle aşmış ve rahmet-i Rahmân'a kavuşmuş, çoklarının her zaman hayal hanesini dolduran şehadet ile hayatını noktalamıştı."⁸⁹

⁸⁹ M. Fethullah Gülen, *Prizma I*, s. 147-149.

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

Kur'ân-ı Kerim

Akademi Araştırma Heyeti, *En Öndekiler*, Işık Yayınları, İstanbul, 2005.

Ali el-Muttaki, Alâuddin Ali ibn-i Abdülmelik ibn-i Kadı Han Muttakî el-Hindî, *Kenzu'l-ummâl fî Sünneti'l-akvâli ve'l-ef'âl*, (I-XVIII), Beyrut, 1985.

Algül, Hüseyin, *İslâm Tarihi*, (I-IV), Gonca Yayınevi, İstanbul, 1997.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed ibn-i İsmail, *el-Câmiu's-Sahih*, (I-VIII), İstanbul, 1979.

Dârimî, Abdullah ibn-i Abdirrahman, *es-Sünen*, (I-II), Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, 1987.

Ergül, Muharrem, *Mus'ab İbn-i Umeyr*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2011.

Ersoy, Mehmet Akif, *Safahat*, Feza Gazetecilik, İstanbul, 1999.

Gülen, M. Fethullah, *Sonsuz Nur*, (I-III), Nil Yayınları, İzmir, 1997.

___, *Prizma 1*, Nil Yayınları, İzmir, 1997.

Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed ibn-i Abdillâh en-Neysabûri, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, (I-IV), Beyrut, 1990.

Halebî, Ebu'l-Ferec Nureddin Ali b. İbrâhim b. Ahmed, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, (I-III), Dâru'l-Meârif, Beyrut, 1400.

Halid, Muhammed Halid, *Ricalü Havle Resûlillah*, Daru'l-Fikr, Dimaşk, 1994.

Haylamaz, Reşit, *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)*, (I-II), Işık Yayınları, İstanbul, 2007.

___, *Saadet Asrına Doğan İlk Yıldızlar*, Işık Yayınları, İstanbul, 2010.

- İbn Hacer**, Ahmet ibn-i Ali el-Askalani, *el-İsâbe fî temyîzi's-Sahâbe*, (I-VIII), Dâru'l-Cîl, Beyrut, 1412.
- İbn Hişam**, Abdülmâlik ibn-i Hişam ibn-i Eyyûb el-Himyeri, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, Beyrut, 1411.
- İbn Kesir**, Ebu'l-Fidâ İsmail ibn-i Ömer ibn-i Kesîr ed-Dimaşkî, *el-Bidaye ve'n-Nihâye*, Mektebetü'l-meârif, Beyrut, tsz.
- İbn Sa'd**, Ebû Abdillâh Muhammed ibn-i Sa'd el-Meni, *et-Tabakatü'l-Kübra*, (I-IX), Beyrut, 1960.
- İbnü'l-Esir**, İzzuddin Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezeri, *Üsdü'l-Ğabe fî marifeti's-Sahabe*, (I-VII), Beyrut, 1995.
- Mahmud Şalibi**, *Mus'ab İbn-i Umeyr'in Hayatı*, Beyrut, 1996.
- Martin Lings**, Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) *Hayatı*, İnsan Yayınları, tsz.
- Mehmet Emin Yıldırım**, Hz. Peygamber'in (s.a.s) *Albümü*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2011.
- Muhammed Hamidullah**, *İslâm Peygamberi*, İrfan Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Muhammed Hasan**, *Mus'ab İbn-i Umeyr*, Beyrut, 1999.
- Müslim**, Ebu'l-Hüseyin ibn-i el-Haccac, *el-Câmiu's-Sahih*, (I-VIII), Beyrut.
- Suruç**, Salih, *Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Hayatı*, (I-II), Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1981.